

SECUNDUS SENSUS

PARTIALIS,

De Christo et anima sancta.

Anima pia passionem Christi, velut fasciculum myrrhæ in pectore et corde suo recondat, ut eorum confortetur, et caput exillare, ad omnis virtutis labores et dolores, omnesque hujus vite adversitates, imitatione et amore Christi læte et fortiliter subeundos. Ita S. Bernardus, *serm.* 43: « Fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi inter ubera mea commorabitur. Anterex, modo dilectus: ante in accubitu regio, modo inter sponse ubera. Magna humilitatis virtus, cui etiam deitatis majestas tam facile se inclinat. Cito reverentiae nomen in vocabulum amicitiae mutatum est; et qui longe erat, in brevi factus est prope. Fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi. Myrrha amara res, dura et aspera tribulationum significat. Ea sibi dilecti causa imminere prospiciens, gratulabunda id loquitur, confidens se omnia viriliter subituram. Ibant, inquit, gaudentes discipuli a conspectu concilii, quoniam digni habitus sunt pro nomine Iesu contumeliam pati, *Act.* v, 41. » Subdit deinde cur fasciculus dicitur, non fascis: « Propterea denique non fascem, sed fasciculum dilectum dicit, quod leve præ amore ipsius ducat, quidquid laboris imminet et doloris. Bene fasciculus, quia PAVILLUS NATUS est nobis, *Isai.* cap. ix, vers 6. Bene fasciculus, quia non sunt condignæ passionibus hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis, *Roman.* cap. viii, vers. 18. Id enim, inquit II *Corinth.*, cap. iv, vers. 17, quod in presenti est momentaneum et leve tribulationis nostræ, supra modum in sublimitate æternæ gloriæ pondus operatur in nobis. Erit ergo quandoque nobis ingens cumulus gloriæ, qui modo est fasciculus myrrhæ. An non fasciculus, cujus jugum suave est, et onus leve? Non quia levis in se (nec enim levis passionis asperitas, mortis amaritudo), sed levis tamen amanti. Et ideo non ait tantum: Fasciculus myrrhæ dilectus meus; sed mihi, inquit, quem diligo, fasciculus est. Unde et dilectum nominat, monstrans dilectionis vim omnium amaritudinum superare molestiam, et quæ fortis est ut mors dilectio. » Ita S. Elzearius, comes Ariani, hoc myrrhæ fasciculo ad immobilem animi mansuetudinem et tranquillitatem pervenit: cum enim diceretur, calumniis, irrisionibus, injuriis, etc., etiam a propriis famulis varie et crebro exagilaretur, illico mente versabat probra, calumnias, injurias, tormenta irrogata Christo, nec ab hac meditatione cessabat, donec mens in imitatione hujus patientiæ tranquille conquiesceret; quod fiebat ut nullum doloris aut iræ signum daret, ac videretur bile carere, esseque *226*: ita habet ejus *Vita* apud Surium. Eodem fasciculo S. Franciscus, S. Elisabetha, aliique plures ad tantam humilitatem, patientiam et sanctitatem evasere.

Rursum, *fasciculus myrrhæ* est mortificatio assidua, quam nos docent vita et passio Christi, que non aliud fuit quam continua mortificatio: hæc enim omnem concupiscentiæ corruptionem abstergit, omniaque animæ vulnera sanat, eamque ad omne bonum corroborat. Myrrha, inquit Galenus, lib. VII *Simplis. medic.*, purgat thoracem et pulmonem, astringit, concoquit et discutit; stacte infrigeratos calefacit. Ueberius Dioscorides, lib. I, cap. LXVII: « Myrrha, inquit, calefacit, concoquit, saporem gignit, etc., devoratur in vesere tussi, laterum, pectorisque doloribus, in alvi profusio et dysenteria, horrores discutit, scabritiem arteriæ expolit; obtusam vocem expedit, ventris tinea escat, contra gravem oris halitum manditur, gingivas et dentes stabilis, vulnera capitis glutinat, medetur fractis auribus ac ossibus nudatis, impetigines ex aceto purgat, diuturnas distillationes lenit, oculorum ulcera complet, albugines tollit, caliginem discutit, scabritiem levigat. » Eadem et plura efficit Christi passio, et mortificatio in anima et spiritu; unde nullum ea efficacius est remedium contra tentationes luxuriæ, iræ, superbiæ, aediæ, invidiæ, etc., uti perpetua experientia constat. Quocirca Nyssenus, *homil.* 3, censet hic significari quod anima, que in corde habet alligatum Christum crucifixum, non possit ullo membro vel sensu peccare: illa anima, inquit, que suscepit bonum Christi odorem, et cor fecit alligamentum hujus sufflitis, se ita comparat, ut omnia sigillatim vite studia, tanquam alienigenæ corporis membra ferveant spiritu, qui ex corde permeat, nulla iniquitate in alio meabro corporis refrigerante dilectionem in Deum. » Et Origenes, *hom.* 2 ex quatuor: « Alligatura guttæ, inquit, dogmatum continentis restrictio, ac divinarum sententiarum nodositas intelligitur; innexæ enim sibi invicem sunt fidei rationes, et vinculis veritatis adstrictæ. » Et tres Patres apud Theodoretum: « Nexus est, inquit, et conservatio stillic divini gratiæ, que mihi communicata est, dilectus meus: per fidem enim, inquit, acceptus, spiritualia tectur, atque conservat Ecclesie munera, fidelesque confirmat ac roborat, ne putrescant. Myrrham quippe corporibus non putrescant adhibemus, dum umbra nostra in Christi exemplum, per eorumdem mortificationem a putredine luxuriæ restringimus, ne, dum ea sine condimento dimiserimus, dissoluta putredine, escam vermium æternis faciamus. Sed quid est, quod dilectum suum sponsa non myrrham, sed fasciculum myrrhæ nominat, nisi quod sancta mens Christi vitæ ex omni parte considerat, contra omnia vitæ ex ejus imitatione repugnantes virtutes congregat; quæ quibus sibi fasciculum myrrhæ aptat, quo carnis suæ putredinem sempiternum abstergat. »

Mortificatio ergo, et vite austeritas animam du-

refect, sanctificat, Deoque mire placentem gratamque efficit, quia eam similem facit Christo crucifixo. Quocirca Deus eandem suis charismatibus ample remunerare solet. Ut alia tacem, lege *Vitas* sanctorum, et invenies eos duntaxat magnis et crebris clarissime miraculis, qui austere fuerunt vite, quales existere S. Martinus, S. Antonius, S. Hilarius, P. Benedictus, S. Romualdus, S. Bernardus, S. Dominicus, S. Francisus, S. Ignatius, E. Franciscus Xaverius.

Igitur Christi passio commoratur inter ubera, id est, in corde animæ sanctæ. Symbolice, inter duo ubera, id est, primo, inter Novum et Vetus Testamentum: utrumque enim prædicit et prædicat Christi passionem et crucem, ait Philo Carpæthius.

Secundo, inter ubera, id est, inter doctores, qui prædicant Christum crucifixum, ait Justus Orge-litanus.

Tertio, S. Gregorius: Duo ubera, inquit, sunt amor Dei et proximi. Audi eum: « Qui (sponsus est) Christus crucifixus bene inter ubera commorari dicitur, quia in dilectione Dei et proximi habitatio Christi sancta edificatur. Sancta quippe anima dum Deum sic diligit, ut proximum non contemnat, et proximi amorem sic exsequitur, ut divinum non minuat, procul dubio ubera in pectore sibi locat, quibus Christum amplectens, ipsum nutrit. Quasi enim uberibus Christus nutritus roboratur, dum hæc gemina dilectione, ut fortis inhaeret, delectatur. »

Denique S. Bernardus, *serm.* 43, duo ubera accipit congratulationem et compassionem, juxta illud Pauli, *Rom.* xii, 15: « Gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus. Quia vero inter adversa et prospera versans, novit utrobique pericula non desse, medium hujusmodi uberum suorum vult habere dilectum, cujus adversus utraque continua protectione munitam, nec læta extollant, nec tristia deiciant. » Subjicit deinde S. Bernardus, itaque hunc myrrhæ fasciculum suo exemplo omnibus arcte commendat: « Tu quoque, si sapis, imitaberis sponse prudentiam, atque hunc myrrhæ tam charum fasciculum de principali tui pectoris, nec ad horam patieris avelli, amara illa omnia que pro te pertulit, semper in memoria retinens et assidua meditatione revolveas, quo possis dicere et tu: Fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi, inter ubera mea commorabitur. Et ego, fratres, ab ineunte mea conversione, pro acervo meritorum, que mihi deesse sciebam, hunc mihi fasciculum colligimus, et inter ubera mea collocare curavi, collectum ex omnibus anxietatibus et amaritudinibus Domini mei, primum videlicet infantium illarum necessitatum; deinde laborum quos pertulit in predicando, fatigationum in discurrando, vigiliarum in orando, tentationum in jejuniando, lacrymarum in compatiendo, insidiarum in colloquendo; postremo periculorum in falsis fratribus, convi-

tiorum, sputorum, colaphorum, subsannationum, exprobrationum, elavorum, horumque simillium, que in salutem nostri generis sylvæ evangelicæ copiosissime noscitur protulisse. » Et post plura, que in hanc rem subjicit, ita concludit: « Hæc meditari dixi sapientiam, in his justitiæ mihi perfectionem constitui, in his plenitudinem scientiæ, in his divitiis salutis, in his copias meritorum. Ex his mihi interdum potus salutaris amaritudinis, ex his rursum suavis unctio consolationis. Hæc me erigunt in adversis, in prosperis reprimunt, et inter læta tristitiaque vite presentis via regia incedenti talem præbent utrobique ductum, hinc inde mala imminente propulsant. Hæc mihi conciliant mundi judicem. » Itaque S. Bernardus pie, sapienter et pathetice.

TERTIUS SENSUS

PRINCIPALIS,

De Christo et B. Virgine.

Beata Virgo adstans cruci, filium suum Christum crucifixum, velut fasciculum myrrhæ toto corde obtulit Deo Patri in holocaustum, pro redemptione totius mundi, sicut Abraham obtulit suum Isaac. Eandem post Christi mortem et ascensionem ejus tormenta cordi alligata, in insensata gestans, assidue summo doloris, amoris et devotionis sensu ruminabat: nec tantum ruminabat, sed et reipsa imitabatur, omnes persecutiones Judæorum; omnesque adversitates fortiter sustinens, ac lacrymis, compunctioni et mortificationi assidue vacans, qua proinde mirificas Dei gratias et dona obtinere meruit, uti ipsa revelavit S. Brigitte. Hac de causa Calvarianam et loca passionis Christi crebro et devotissime obibat: ipsa enim omnia tormenta Christi vehementissime sensit compatiendo, quæ Christus patienter, idque non semel ut Christus, sed per omnem vitam, ipsa enim longe magis amabat Christum, quam seipsam. Unde longe maiusset ipsa pati omnia tormenta Christi, quam videre Christum suum eadem patientem. Multoties ergo ipsa fuit maritus, juxta illud S. Simeonis ad ipsam vaticinium: « Et tuam ipsius animam pertransibit gladius, » *Luc.* cap. ii, 35: ita Rupertus.

VERS. 13. BOTRUS CYPERI DILECTUS MEUS MIHI, IN VINIS ENGADDI.

Queres, quid sit cyprus? Primo, habent et ex eis Tigurina ex similitudine vocis censent esse *caphuram*, sive *camphoram*. Camphora autem est gummi cujusdam arboris in India nascentis tanta magnitudine et proceritate, ut sub ejus umbra hominum centurias recondi possint. Camphoræ vires et doles recenset Matthiolus in *Dioscoridis*, lib. I, cap. LXXV. Tria vero memoranda de hoc gummi narrat auctores. Ajunt caphuram in aqua flagrare; deinde tradunt eam humore madere, et

in recenti et calido pane condatur; aiunt denique, nisi sedulo asservetur, ex operculatis etiam thecis nonnunquam evanescere. Que profecto tria sponso impendio conveniunt, ut non immerito *botrus copher* sit appellatus. Etenim in hoc sp. rituali humani generis cataclysmo, quo aquae c. re hiales, tum origine permanentes, tum v. c. p. tate prava erumpentes mundum obruerunt, et ignem charitatis extinxerunt, in medio ipse diluvio exstans et erectus, fluctibus ipsis velut oleo pasclitur, et more lampadis accensus flammam charitatis emittit, quam flumina nequeunt obruerere. Ita Joannes Carmelita.

Rursum, R. Abraham per *botrum cypri* accipit dactylos palmae, qui sapidissimi sunt.

Secundo, *botrus cypri* esse uvas in Cypro insula nascentes, vel vites ex Cypro delatas in Judaeam, censent S. Gregorius, Cassiodorus, Beda, Anselmus, Rupertus, S. Bernardus, Titelmannus et alii. Vinum enim Cyprum, aequae ac Creticum (vulgo *malvasia*) est praestans, forte et eximium, teste Plinio, lib. XIV, cap. 1 et VII. Et hic sensus Christo sponso nostro apte convenit, qui tanquam *botrus pinguis* et deliciosissimus vini pretiosissimi et praestantissimi, in torculari amarae passionis pressus et expressus, sanguinem uvae, sicut pretiosissimum, ita et copiosum valde effudit, propinavique sponse suae Ecclesiae, cujus hausta etiamnum ipsa vivificatur atque reficitur, laetificatur et inebriatur.

Iuxta accedit Chaldaeus qui per *botrum cypri* accipit vinum acceptum ex uvis Engaddi, quod Hebraei in terram sanctam intrantes libarunt Deo: «Ibant, inquit, ad vineas Engaddi, et accipiebant inde *botrus* uvarum, et exprimebant ex eis vinum, et libabant ex illo super altare, quartam partem huius super singulos arietes.»

Tertio, Justus Orgelitanus per *cyprum* accipit cypressum, sive cypressum, vel cyprissum, cuius come botri speciem quamdam exhibent. Verum aliud est cyprus, aliud cypressus, ut patet ex Plinio, Dioscoride, Galeno, Theophrasto et aliis.

Quarto, Origenes, Theodoretus, Nyssenus, et Philo Carpathius *botrum cypri* exponunt *botrum floritum*, id est adhuc florentem, nec fructu, *floritas* uirgulentem: «*כפרים* enim est *florito*, et *כפרים* est *florito*. Verum nil tale significat hebraicum *כפר* *copher*, et latinum graecumque *cyprus*.

Quinto, alii per *cyprum* accipiunt balsamum. Ita Aponius, Beda, S. Bernardus, Honorius, Hilaricus, Satomajor, Sanchez et alii. Probat primo, quia balsamum est odoratissimum, et proprium Judaeae in vineis Engaddi. Unde S. Hieronymus in cap. XXVII *Ezechiel*: «Balsamum, ait, quod nascitur in vineis Engaddi;» et in Epistola Paulo: «Contemplata est balsami vineas in Engaddi.» *Secundo*, quia Ecclesiasticus, de more Salomonem secutus, Christum comparat balsa-

mo, *Eccli.* cap. XXIV, 21: «Quasi balsamum, ait, non mistum odor meus.» *Tertio*, quia arbor, vel frutex, profrens balsamum, similis est viti, teste Plinio, lib. XII, cap. XXV: «Semen, ait, ejus est vino proximum gustu.» Et paulo anterior: «Her viti similior est quam myrto, malleolis seri dicitur, nuper vincita ut viti, implet colles vinearum modo.»

Verum obelat, primo, quod nusquam balsamum vocetur *copher*, sive *cyprus*.

Secundo, quod balsamum non habeat *botrus* nec uvas; sed ex incisione fructus profuit liquor ille odoratissimus, qui opobalsamum dicitur. Respondet Sotomajor *botrum cypri* idem esse quod *vanum balsami*. Verum hebraicum *כפר* *esol*, et latinum graecumque *botrus*, *uvam* significat, non ramum: balsami tamen hic mentio fit in vineis Engaddi. Probabilius quis diceret *botrum cypri* vocari liquorem ex fructu balsami *indico* profluentem, qui instar botri concessit et coalescit.

Tertio, quod Plinius, Dioscorides, Galenus quin et Josephus Hebraeus, lib. V *De bello Jud.* cap. IV, distinguunt *cyprum* a balsamo.

Dico ergo: «*Cyprus*, inquit Plinius, lib. XII, cap. XXIV, est arbor in Aegypto zizyphi foliis, semine coriandri, flore candido et odorato.» Et, ut ait Philo Carpathius in cap. IV *Cantic.* vers. 13: «*Cyprus* arbuscula est flore candido, cincinnorum instar pendente coma odoratissima, folio oleae; ex hac fit unguentum nomine *cyprinum*, ad multa commodissimum, habetque folia, flores, fructus et ramos utilissimos. Haec optima in Ascalone Judaeae et Aegypto Canopo provenit.» Cassiodorus ibidem: «*Cyprus*, ait, arbor est aromatica, semen simile coriandri habens, id est album et subluccidum, quod oleo coquitur, et inde exprimitur, quod *cyprus* vocatur; unde regium unguentum paratur.» Dioscorides vero, lib. I, cap. IV, *cyprum* describens, ei has dat virtutes: «*Venarum spiracula laxat, urinam ciet ad calculos, aquamque super cutem; utilissime bibitur; adversus scorpionum ictus remedio est; perfrictionibus vulvae, et praeculsionibus foetu prodest; pellit menses. Contra ulcera oris, etiam si deponant vorentque, farina ejus efflax est; malgamas calculefacientibus, et unguentorum spissamentis bene adjici solet.» Et Galenus, lib. VII *Simpl. medic.*: *Cyprum*, inquit, radices maxime usui sunt, excoalefacientes pariter et exsiccantes absque mordacitate. Haecque ulceribus, quae praenimia humiditate cicatricem difficilem admittunt, mirifice prosunt; habent enim quiddam etiam astringens; quapropter ulceribus item oris conveniunt. Quia et incidendi vim quampliam illis messe testificandum, qua et calculo vexatis congrunt, et urinae mensesque provocant.» Addit ibidem Matthiolus iconem *cyprum*, in qua manifeste in *cyprum* acuminem cernuntur minuta folia cum semine exoriri, instar botri vel racemi.*

Porro *cyprum* esse eundem fructum cum li-

per
ait
liges-
trum?

gastro italico ex variorum sententia docet Plinius lib. XXIV, cap. X, ubi asserit *ligustrum* eandem esse arborem, quae in Oriente *cyprus* appellatur. Et Galenus, lib. VII *Medic. simpl.*: «*Cyprum*, ait, seu *ligustri* folia, etc., habent quiddam digerens et astringentium. Itaque etiam decocto quidam ambusta foveant. Unctur etiam adversus igneas phlegmonas et carbunculos. Nam absque molestia et morsu desiccant. Quin etiam sponte proventibus in ore alcedones, aphthodes, et ipsis puerorum aphthis, commansa accommodata sunt.» Idem innuit Dioscorides, lib. I, cap. CVI: «*Ligustrum*, ait, arbor est oleo foliis circum ramos similibus, etc., flore candido odorato.» Ac mox subdit: «*Cyprinum* oleum, quod ex eo fit, odoratum excoalefacit, emollitque nervos;» ubi insinuat *cyprinum* oleum esse *ligustrium*, ad consequenter *ligustrum* esse *cyprum*. Diserte vero id ipsum asserit Ruellius, lib. I *Distinct.* cap. XXIV, et Matthiolus in *Dioscoridis* locum jam citatum. Ubi et de more ideam sive formam *ligustri* sive *cyprum*, in imagine speetandam exhibet, in qua plane est videre *botrus*, sive uvas *ligustri* sive *cyprum*, similes uvis, quae in vite nascuntur. Addeque: «*Flores* edit candidos muscososque, racemososque et fructum nigrum.» Unde Arabibus pro *botrus cyprum* verit, *racemus florum*: talis enim est in *ligistro*. Hinc et Theophrastus, lib. IX *Hist. plant.* cap. VII, *cyprinum*, sive *ligustrium* unguentum asserit esse odoratissimum.

Rembertus Dodonaeus vero *De stirpibus*, pemptade 6, lib. II, cap. XII, etsi *ligustrum* distinguat a *cypro*, quod *ligistro* folia defluant hieme, *cyprus* vero perpetua fronde vireat, asserit tamen illi esse persimile; *ligustrum* vero Graecis appellari *ελαστρα*, de quo Dioscorides: «*Phillyrea*, inquit, arbor est *cypro* magnitudine similis, foliis oleae nigrioribus ac latioribus: fructum habet lentis similem, nigrum, subdulcem, racematim coherentem;» et tale omnino est *ligustrum*.

Porro Dioscoridum *syriacum* asserit *copher*, id est *cyprum*, esse arborem quamdam, cujus fronde desiccata, et in pulverem massamque redacta, reddant manus, crines, ceterasque corporis partes purpureas. Id ipsum censet oculatus testis Petrus Bellonius, lib. II *Observat.* cap. LXXIV, ubi ait *cyprum* Salomonis esse fructicum, quem Arabes *alkanna* sive *heme*, Graeci *scenna* vocant, qui *ligistro* similis copiose provenit in Cayro Aegypti. Hunc, inquit, Turcae et Mauriliani propter florum gratiam (qui densi et clausi botrorum speciem praeseferunt), et suavem odorem musco similem, diligenter servant. Unde Turcarum imperator ex eo quotannis veetigal plus quam octodecim millium ducatorum colligit: invaluit enim ea consuetudo, ut omnes mulieres manus, pedes, capillorum partem rubro aut flavo, viri autem unguis rubro colore *alkanna* pulvere inficiant.

Ut ut est, *cyprus* *ligistro* est similis, et in Ju-

dea fuit odoratissima, et fructus profrens, si mirum *botrus* mire magnitudinis aequae ac naporis, ut patet ex hoc loco et ex cap. IV, 13. Hinc *cyprus* dicta est ab hebraeo *כפר* *copher*, id est *expulso*, scilicet tetri odoris, quod suo odore hominem reficiat, et fetores arocat, inquit Marinus in *Lexico*. *Copher* ergo, sive *cyprus*, est fructus arboris *cyprum*, quae S. Hieronymus *botrus* odoratum esse, et instar efflorescentis uvae floratur, ex quo *cyprinum* fit oleum, quod *cyprum* pariter vocant odoratissimum et saluberrimum, teste Plinio, lib. XXIII, cap. IV. Id verius erat etate Salomonis, cum floreret Judaea rerum omnium praestantia et abundantia: tunc enim erat terra melle et lacte manans, quae modo cernitur scabrosus, sterilis et lapidosa. Quare *cyprus* et aliae arbores aromatae, quae Salomonis rite et aura exultantes praestantes dabant fructus, jam vel exaruerunt, vel a primaeva bonitate degenerant, uti constat de balsamo, quod olim sola Judaea possidebat, nunc plane ignorat. Salomon enim vineas habebat, quod olim sola Judaea possidebat, hinc enim erant vineae, tum vitium, tum *cyprum*, tum balsami praestantissime, quas ipse sua industria excolendo, longe praestantiores efficiebat.

Porro noster Delrio probabiliter per *botrus cyprum* accipit uvas delicatissimas engaddinas quae ex vicinis *cyprum* aromatis arboribus *cyprinum* saporem contrahant, et quae exhibent gustanti: vitium enim et uvarum proprietates est, ad discere sibi saporem juxta radices crescentium fructicum, vel herbarum, ut experientia constat, et docet Plinius, lib. XV, cap. XVI. Sic ergo botri in Engaddi juxta *cyprus* succrescentes, *cyprum* saporem et odorem sugentes referebant, ideoque in pretio habebantur, sicut hodie in Italia et alibi muscatellini. Hinc ergo botri uvarum odoratissimis et sapidissimis, sponso sponsum dilectissimum confert. Hec Delrio.

PRIMUS SENSUS

ADEQUATUS,

De Christo et Ecclesia.

Ait sponsa: Sicut sponsus meus Christus ob passionem meo me oblitam mihi est fasciulus myrrhae amare, sed odorate, qui jugiter inter ubera, id est in corde meo commoratur, et ab eo commemoratur: sic pariter idem est quasi *botrus cyprum*, quia ejus ad instar mihi odoratu est gustu suavissimus est. Sicut enim *copher*, sive *cyprus*, expiat fetores odorum, sic Christus sua passione et gratia expiat fetores seclerum: *כפר* *copher* enim hebraice idem est quod *expulso*; unde vertunt nonnulli, *botrus expulso*, vel *redemptionis iniquitatis*, vel *prelii*, vel *propitiacionis*. Haec omnia enim significat *copher*, q. d. Dilectus meus ob passionem mihi est dilectus myrrhae amare; sed hanc amritatem tegit, expiat et dulcorat fructus redemptionis nostrae per eam ac-

Quae
autem
cyprum?

Id est

quisite, qui instar botri cypri mihi jucundissimus et suavissimus est. Nam, ut ait S. Paulus, *Ephes. cap. ii, 4*: « Deus, qui dives est in misericordia, propter nimiam charitatem suam, qua dilexit nos, et cum essemus mortui peccatis, concitavit nos in Christo (cujus gratia estis salvati), et considerare fecit in caelestibus in Christo Jesu: ut ostendere in saeculis supervenientibus abundantes divitias gratiae suae in bonitate super nos in Christo Jesu. Gratia enim estis salvati per fidem. » Item, *Rom. cap. iii, 24*: « Justificati gratis per gratiam ipsius, per redemptionem, per fidem in sanguine ipsius, ad ostensionem justitiae suae, propter remissionem precedentium delictorum in sustentatione Dei, ad ostensionem justitiae ejus in hoc tempore, ut sit ipse justus, et justificans eum, qui est ex fide Jesu Christi. »

Unde Hortolanus sic explicat, *q. d.* Christus sponsus meus est mihi pro praegrandi botro expiatorio in engaddinis vineis, utarum mire magnitudinis feracibus, nato. In regione, inquam, Engaddi, hoc est in fonte incisionis. Ea enim est mystici verbi vis, et rei gestae conveniens interpretatio. Siquidem meus Christus semetipsum autlytrum, et summum dedit quo me redemit pretium, is ipse clavari et lancea confixus, atque in cruce quasi in torculari expressus praegrandis botrus, velut fons meus sanguine manat et aqua. Ex quo ego lavacro lustrata emersi expiata, et omni deposita vetustate, instar aquilae innovata, juvenis et formosa, omni carens peccati macula, omni vetustatis ruga, omni denique vitio emaculata, obque sua ingenia in me merita haec ego odorata et efficacem myrrham, hunc botrum expiatorium unice diligo, parentibus, propinquis, amicis, et omnibus meis fortassis, atque adeo mihi ipsi in amore praefero, et caelum, unde ad me delatum est, summa vi nitor capere: aulos hostes metuens, nulla formidans pericula, ut tuam Synagoga, mea emula, habitatores terrae Chanaan, unde mire magnitudinis botrus ille ad te ab exploratoribus exportatus fuerat, pertimescens, et duo diffusa, promissas sedes obtinere posse desperasti.

Porro licet Christus dici possit botrus cypri in incarnatione, quia tunc et flos odoratissimus et jucundissimus e radice lesse, puta ex utero virginali, germinavit et effloruit: unde et Nazarenus, id est floridus, est nuncupatus. Item in passione, ubi velut botrus in torculari crucis pressus, omnem suum nobis effudit sanguinem. Ita S. Ambrosius in *Psalm. cxviii*, et Justus Orgelitanus qui ait: Engaddi idem est quod oculus tentationis. Christus crucifixus ergo est botrus cypri in Engaddi, quia in cruce tentationibus Scribarum et Iudeorum est exagitatus, unde et Engaddi ex Hebraeo et Syro verti potest, fons, vel oculus incisionis, aut scissurae: in cruce enim Christi caro concisa fuit.

Aptius tamen Christus fuit botrus cypri in fructu passionis, puta in resurrectione et gloria, quam

sibi nobisque promeruit et obtinuit. Ita Cassiodorus, Beda, Rupertus, Anselmus et S. Bernardus. Unde Honorius Augustodunensis ait Christum fuisse nardum in incarnatione, fasciculum myrrhae in passione, botrum cypri in resurrectione. Porro botrus cypri florum cypri est congeries et condensatio: sicut grana vinacea densantur in botro uvae; vocatur tamen hic botrus potius quam fons, quia botrus significat *Botrus*, id est dotum amicum et corporis Christi, gratiam, multitudinem et condensationem, scilicet impassibilitatem, claritatem, agilitatem, subtilitatem, item liberationem patrum et limbo, ascensum in caelum, missionem Spiritus Sancti, apostolorum praedicationem, conversionem gentium, caeteraque Spiritus Sancti charismata, quae Christus e caelis in Ecclesiam contulit, confert et conferet usque ad diem judicii, imo in omnem aeternitatem. Huic sensui favet interpretatio nominum; nam *zayze*, id est cyprus, idem est quod *pulchra*, vel *pulchritudo*. Quid autem pulchrius resurrectione et corpore glorioso? Rursum Engaddi hebraice verti potest fons, vel oculus felicitatis: qui autem felicitas caelesti beatitudine, in qua beati oculis mentis vident Dei essentiam omnemque bonum?

Porro botrus hic cypri dicitur esse « in vineis Engaddi, » ut significet botrum hunc esse prestantissimum, tum in se, tum in vicinia balsami aliarumque arborum aromatarum, quorum vis et virtus illi afflabatur, uti notat Origenes, *homil. 2* ex quatuor, Cassiodorus, Beda, Apolinus, S. Bernardus, *serm. 4*, S. Hieronymus in *Ezech. xxvii*.

Balsamum enim, quod omnia aromata suavitate odoris, aequae ac salubritate liquoris superat, teste Plinio, nasquam olim, nisi in Engaddi nascebatur: Engaddi enim est urbs et regio juxta Jericho et mare Mortuum, in tribu Juda contra occidentem, gratissimum spirans odorem ex copia arborum odoriferarum, praesertim balsami: unde et *Asosonthamar*, id est urbs palmarum dicta est, quod palmis et balsamis abundet. Ita S. Hieronymus, *Tractat. in Genes. cap. xiv*, et ex eo Adrichomius in *Descriptione Terrae Sanctae*. Balsamum autem odoratissimum, quo corpora male affecta sanant, et mortua a corruptione preservant, optime denotat resurrectionem Christi, immortalitatem, salutem et gloriam aeternam, quam suus electis confert. Unde S. Ambrosius in *Psalm. cxxviii*, *serm. 3*: « Engaddi, inquit, locus est in Judea, in quo opobalsamum gignitur; si interpretationem quaeris, tentatio latine significatur. In illis enim vineis lignum est; quod si quis compungat, unguentum emittit: hic fructus est ligni; si non incidatur lignum, non ita fragrat et redolet; quem autem compunctum fuerit artificis manu, tunc lacrymam ostendit: sicut et Christus in illo tentationis ligno crucifixus, illacrymat populum, ut peccata nostra dilueret, *Hebr. v, 7*, et de visceribus misericordiae suae fundebat unguentum, dicens: Pater, dimitte illis: non enim sciunt quid faciunt, *Luce. xxiii, 34*. Tunc

Utrum, ad ev. autem, dicitur, Engaddi, id est, oculus, felicitatis, in qua, beati, oculis, mentis, vident, Dei, essentiam, omnem, que, bonum?

Engaddi, id est, oculus, felicitatis, in qua, beati, oculis, mentis, vident, Dei, essentiam, omnem, que, bonum?

Balsamum, autem, odoratissimum, quo, corpora, male, affecta, sanant, et, mortua, a, corruptione, preservant, optime, denotat, resurrectionem, Christi, immortalitatem, salutem, et, gloriam, aeternam, quam, suus, electis, confert.

SECUNDUS SENSUS

PARTIALIS,

De Christo et anima sancta.

Christus anima sancta botrus cypri est in meditatione et imitatione passionis et resurrectionis ejus, ac praecipue in assumptione S. Eucharistiae, quae est memoriale passionis ejus. In ea enim bibit sanguis Christi sub specie vini. Unde Zacharias ix, 27, Eucharistiam vocat « frumentum electorum, et vinum germinans virginis. » Ipsa ergo similis botro cypri: primo, quia continet sanguinem Christi, velut botrum expressum in torculari crucis; secundo, quia ipsa est esca suavissima, quae animam caelestibus deliciis, gratis et gaudiis inebriat; tertio, quia per ipsam resurgemus ad vitam beatam et immortalam, uti Christus ait, *Joan. vi, 53*. Audi S. Bernardum, *serm. 44*: « Si dilectus in myrrha, multo magis in botri suavitate. Ergo Dominus meus Jesus myrrha mihi in morte, botrus in resurrectione, seipsum mihi saluberrimum temperavit in potum, in lacrymis, in mensura. Mortuus est propter peccata nostra, et resurrexit propter justificationem nostram, *Rom. iv, 23*, ut peccatis mortui justitiae vivamus. Itaque tu, si peccata luxuristi, bibisti amaritudinem: si autem jam respiras in spem vite vitae sanctorum, mutata est tibi myrrha amaritudo in vinum, quod laetificat cor hominis, » *Psalm. ciii, 15*.

Secundo, idem S. Bernardus, per botrum cypri accipiens vinum optimum, quod nascitur in Cypro insula, per illud accipit fervorem et zelum justitiae: « Etenim, inquit, si amas Dominum Jesum toto corde, tota anima, tota virtute tua, numquid si videris ejus injurias contemptumque, ferre ullatenus aequo animo poteris? minime: sed mox arreptus spiritu judicii, et spiritu ardoris, et tanquam potens crapulatus a vino, repletus zelo Phinees, dices cum David: Tabescere me fecit zelus meus, quia oblitus sum verba tua inimici mei; et cum Domino: Zelus domus tuae comedit me. Vinum est ergo fervidissimum zelus iste, expressum de botro cypri, et calix inebrians Christi amor. » Et post nonnulla: « Botrus cypri dilectus meus mihi in vineis Engaddi, hoc est, zelus justitiae amor dilecti mei mihi in affectibus pietatis. »

Tertio, Nysseus, Origenes, Theodoretus et Philo, qui per botrum cypri accipiunt botrum florentem, necdum vas productum, per eum intelligunt Christum, qui incipientibus exhibet suavitatem quamdam odoris, quo proficiunt, ut jam maturis praebet vinum amoris et fervoris. Audi Nysseum, *homil. 3*: « Qui natus est puer Jesus in iis qui ipsum susceperunt, diverse proficit sapientia, et etate et grae; non est idem in omnibus, sed pro modo ejus in quo est, quatenus is qui ipsum capit, est idoneus, talis apparet aut infans, aut proficiens, aut perfectus convenienter botri naturae, qui non semper cernitur in vite in eadem for-

ergo in ligno compunctus est lancea, et exivit de eo sanguis et aqua. *Joan. xix, 34*, omni unguento suavior, accepta Deo hostia, per totum mundum odorem sanctificationis effundens, et quasi balsamum ex arbore, sic virtus exibat et corpore. » Et post nonnulla in eadem sententiam: « Terram movebat, et haerebat in ligno, caelum obducebat tenebris: mundum crucifigebat, et crucifixus erat: inclinabat caput, et exibat veritatem: exinanitus erat, et replebat omnia: descendit Deus, ascendit homo, Verbum caro factum est, *Joan. i, 14*, ut caro sibi Verbi solum in Dei dextera vindicaret, *Joan. xix*: vulnus inflicium erat, et flebat unguentum: scarabeus audiebatur, et Deus agnoscebatur. »

Sic et Beda per balsamum, quod nascitur in vineis Engaddi, accipiens charismata Spiritus Sancti: « Et sponsus, ait, in vineis est Engaddi: quia et ipse Dominus in carne apparet, plenus est Spiritu Sancto, et ejus dona credentibus ipse largitur. » Additque Christum esse nardum, fasciculum myrrhae, et botrum cypri: « quia et prius disumbentem in caena Dominum mulier devota nardum perfudit; deinde discipuli crucifixum ad sepeliendum myrrha unctum linteis involverunt; et post haec ipse gaudio resurrectionis mox adveniente spiritualia fidelibus dona distribuit. »

Rursum, Engaddi idem est quod fons haedi; unde notat baptismum, quo omnes haedi, id est peccatores et peccata, abluuntur: ita Cassiodorus, Beda, Apolinus, Anselmus, Rupertus, Philo Carpathius, et S. Gregorius quem audi: « In Engaddi balsamum gignitur, quod cum oleo pontificali benedictione christa efficitur, quo dona Sancti Spiritus exprimitur. Engaddi interpretatur fons haedi: haedus autem antiquus pro peccatis imolabatur. Quid ergo per fontem haedi, nisi baptismus Christi figuratur? in quo dum corpus mergitur, anima abluatur, et per illius fidem, qui pro peccatoribus mortem perulit, anima humana a peccatis omnibus mundari se credit. » Et S. Bernardus, *serm. 44*: « In fide et lenitate sanctum faciet illum, et dabit illi non oleum, sed balsamum in vineis Engaddi. Nec enim dubium ex fonte haedi profluere charismate meliora, cujus utique unctio haedus vertit in agnos, et de sinistra transfert in dexteram peccatores, abundantius quidem ante perfusus unctioe misericordiae, ut ubi abundaverunt delicta, superabundet et gratia. » Et superius post principium sermonis: « Ergo vineas Engaddi dicit plebs Ecclesiae, quae habet balsami liquorem, spiritum mansuetudinis, in quo parvulorum adhuc in Christo teneritudinem blande fovet, et dolores penitentium consolatur. Sed si quis frater in aliquo delicto preoccupatus fuerit, vir ecclesiasticus, qui hunc spiritum jam accepit, curabit hujusmodi mox instruere in eodem spiritu lenitatis, considerans seipsum, ne et ipse tentetur. In hoc typico quoque baptizandi sunt, etiam coparati Ecclesiae oleo materiali unguere consuevit. »

ma, sed formam mutat cum tempore florens, perfectus, maturus, vinum factus. Proficitur ergo vinea fructu suo, quod nondum sit matura et tempore ad vinum, sed expectat plenitudinem temporum; non tamen tanquam omnino expers fructuum deliciarum. Per florem namque certam significat spem de futura gratia: certa autem spes de gratia est fruitio illi qui per patientiam expectant. Idque « in vineis Engaddi, » hoc est, in loco pingui ubi vites altas radices agunt, hoc est in profunda cogitatione et meditatione, quae suorum pietatis animae subministrat, quo crescat, et ex flore in fructum virtutis et charitatis transeat. Audi et Origenem, *homil. 2* ex quatuor: « Verbum divinum, in quibus vera vitis efficitur, haud repente maturos botros producit et dulces; nec repente ex eis efficitur vinum suave et bestificans cor hominis, sed primo producit suavitatem tantummodo odoris in florem. Botrus vero hic florens esse memoratur in vineis Engaddi, quod interpretatur *oculus tentationis*, ut gratia fragrantiae ipsius immittatur in illius animae, ut post haec pati possit acerbiter tribulationem et tentationum, quae propter verbum Dei credentibus excitantur, et ita demum maturitatis ejus dulcedinem praebet. » Unde addit Origenes florem cyprum habere vim calefaciendi. Christum ergo is esse botrum cyprum, quos charitatis igne succendit: hi in Engaddi, id est in *fonte tentationis* non succumbant, sed eam fortiter superant. Hinc Philo Carpathius per *botrum* accipit ipsos Christi fideles: « Botrus, inquit, cum maturat, voluptatem affert intentibus: sic qui coeperunt in Christum credere, nondum tamen maturos fructus capientes, botro florenti comparantur; cum vero jam maturum botrum degustant, veram Christi fidem charitatemque induti, perfecti esse incipiunt, et sponse nomine appellantur. »

Quarto, Aponius, cyprum interpretans *tristitiam et marorem*, asserit Christum esse botrum cyprum eaeoribus, dum is injecti spiritum compunctionis et dolorem de peccatis, ut eos evehat ad beatitudinem lucentibus promissam, *Moth. v. 3*: « Beati, inquit, qui lugent: quoniam ipsi consolabuntur. » Hi enim sicut in Engaddi, id est in *fonte haedi*, quia fonte lacrymarum eluunt haedos fontes criminum.

Tropologice, in Engaddi, id est in *fonte tentationis*, invenitur botrus cyprum, id est Christus, quia in tentatione et tribulatione flet et exuberat Christi gratia et consolatio, ejus odore et robore anima tribulationibus afflicta mire recreatur et roboretur, juxta illud Psalmis: « Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo, consolationes tuae bestificaverunt animam meam, » *Psalm. xcm, 19*. Ita Theodoretus: « In tentationibus constituta, inquit, et a malis oppugnata, inquit illa: Tuam sentio suavitatem. » Ubi ergo tentatur ab hoste, ibi bestificabimur a Christo; ubi divina tentatio, ibi divina consolatio; ubi crux,

ibi refrigerium. Hoc enim Christus suis asseclis promisit et promeruit. Unde Paulus: « Sicut, inquit, abundant passiones Christi in nobis: ita et per Christum abundat consolatio nostra, » *II Corinth. 1, 5*. Hinc « gloriamur in tribulationibus, » ait idem, *Rom. v, 3*, easque appetimus et ambimus, quia scimus in his manna reconditum latere, plus mellis divini, quam fellis humani.

TERTIUS SENSUS

PRINCIPALIS

De Christo et B. Virginis.

Christus in cruce B. Virginis fuit fasciculus myrrhae; in resurrectione vero botrus cyprum, cum ei primo apparet omnem passionis mororem abstersit, eumque in gaudium exultationis convertit. Ita Rupertus: « Igitur, inquit, dilectus meus mihi et fasciculus myrrhae, quia moriturus; et botrus cyprum erat, quia resurrecturus, et ultra non moritur. Botrus, inquam, cyprum, videlicet terre vel insulae, botros praedolces, vinumque optimum afferentis; quia non quaecumque, sed optimum est vinum resurrectionis, et hoc in vineis Engaddi, id est *fontis haedi*: hoc enim interpretatur Engaddi. » Causam subjicit: « Cur ergo ita dixerim? Idcirco nimirum, quia meus iste dilectus non justus, sed peccatores vocare venit, ut resurgant in resurrectione prima, qui fuerant per peccatum mortui; et hoc in fonte haedi, in fonte baptismi, in lavacro regenerationis, quo regenerati; sunt oves, qui fuerant haedi; sunt sancti, qui fuerant peccatis obnoxii. »

VOX SPONSI.

VERS. 14. ECCE TU PULCHRA ES, AMICA MEA, ECCE TU PULCHRA ES, OGLI TUI COLUMBARUM.

ECCE TU PULCHRA ES, AMICA MEA, ECCE TU PULCHRA ES. — Septuaginta, *ecce es speciosa, proxima* (Symmachus, *solalis mea, ecce es speciosa*; S. Ambrosius, *bona*. Chaldaeus: « Quando faciebant filii Israel voluptatem regis sui, ipse in verbo suo laudabat eos in consistorio angelorum sanctorum, et dicebat: Quam pulchra sunt opera tua, filia mea! Dilecta mea congregatio Israel in tempore, quo facis voluptatem meam, et laboras in verbis legis meae. »

Quoad seriem dramaticam, sponsus in acubili suo mensall'ingredientem ad se sponsam contemplant, et nardi ejus suavolentiam sentiens, ac deinde descendens, sed post parietem auscultans, et audiens illam apud suas socias adeo commendare sponsum, dicendo: « Fasciculus myrrhae dilectus meus mihi, inter ubera mea commemorabitur. Botrus cyprum dilectus meus mihi, in vineis Engaddi, » sese continere non potuit, quin ad illam regressus illi vias amoris rependeret, ejusque pulchritudinem dilaudaret. Admirans ergo eam iterato ait: « Ecce tu pulchra es, amica mea,

ecce tu pulchra es, » qua geminatione, aequae adverbio demonstrandi *ecce*, eximiam et admirabilem ejus esse pulchritudinem significat. Sicut enim sponsa geminam sponsi pulchritudinem celebrat, patet passionem in *fasciculo myrrhae*, et resurrectionem in *botro cyprum*: sic vicissim sponsae geminam sponsae pulchritudinem regerit et reppendit. Ita Theodoretus.

Porro propria feminarum et sponsarum dos est pulchritudo: ut le ipsae adeo sunt philocosmae et avarae ornatae. Hinc Anacreon poeta: « Natura, inquit, deili tauro cornua, equo ungulas, leporei velocitatem, leoni rictum dentium, natate piscibus, volare avibus, viris prudentiam. Quid feminis? formositas pro parmis et lanceis est,

Ut ferrum et ignis perent,
Que vultu pulchro fulminat.

PRIMUS SENSUS

ADEQUATUS,

De Christo et Ecclesia.

Christus dilaudat Ecclesiam pulchritudinem, eamque iterando, duplicem, imo multiplicem esse significat, scilicet internam, et externam quae ex interna dimanat: internam scilicet esse in fasciculo myrrhae, et botro cyprum, id est in jugi meditatione et imitatione passiois et resurrectionis Christi; externam vero in nardo, id est in humilitate et modestia exteriori, quae omnibus suum odorem aspirat, juxta illud *Psalm. XLIV, 14*: « Omnis gloria ejus filiae regis abintus, in fimbriis aureis circumamicta varietatibus. » Ita Cassiodorus, Beda et Philo Carpathius, qui internum sanctitatis decorem collocant in pura sanctaque conscientia, externum in honesta et sancta conversatione. Vera enim pulchritudo sita est in interno decore, a quo externus dimanat; alioquin exterior et asceticus, factus est, non decoret.

Causam amoris addit, dicens, *amica mea*; Septuaginta, *proxima mea*; Symmachus, *solalis mea*; hebraea *רַיְתִי רַיְתִי*, id est *commensalis mea*, quae mecum vivit, et in mensa mea pascetur. Plato, dialog. *De Amore*, docet pulchritudinem esse gratiam et veustatem, quae intuituum oculos animosque ad sui amorem allicit, indeque graece vocari *κατά*, quod amores ad se *κατά*, id est vocet et invitet. Hoc apud homines verum est, ibi enim pulchritudo est causa amoris; at non apud Deum: ibi enim vice versa amor et amicitia est causa pulchritudinis. Deus enim amat homines, non quia pulchri sunt; sed amando eos facit pulchros, ut amore suo digni sint. Amor enim Dei est principium et causa omnis boni et pulchri. Deus enim est ipsa essentialis, immensa et incomprehensibilis pulchritudo; ac quia illa redundat, hinc ex immensa bonitate eam in homines et creaturas ceteras effudit, coque magis, quo magis sibi

vicine et propinque sunt: qui ergo prope accedunt ad Deum, hi prope ejus pulchritudinem participant; et qui propius, hi magis; et qui proximae, hi maxime. Anima enim similis est speculo: quod si rebus pulchris approximat, pulchram in se speciem formaque suscipit; si vero deformibus, deformem. Ita Pellius apud Theodoretum quem audi: « Quoniam expulso a tergo vitio, expurgata a Verbo anima, solis circulum in se suscepit, et simul reulxit cum luce, quae in ipsa apparuit, propterea ei dicit Verbum: Pulchra facta es, quae meae luci appropinquasti, per propinquationem attrahens dispensationem pulchritudinis. Ecce es, inquit, pulchra, propinqua mea. Deinde cum se cohbitasset, et eam vultu in quadam accessione contemplant esset pulchritudinis, rursus eamdem reppit orationem: Ecce tu pulchra es; sed prius quidem eam nominavit propinquam, hic autem eam, quae cognoscitur ex specie oculorum: Oculi enim tui columbae. » Iluc accedit S. Ambrosius in *Psalm. cxviii, serm. 3*: « Quoniam inquit, cognoverat Ecclesia mysterium, et pro toto modo redemptionis crucifixum Dominum Jesum praedicabat, meretur audire: Ecce es bona, quae me bonum dicit; et ipsa bona es quae vidisti gloriae meae decorem, et ipsa speciosa es et decora. Quid est Christum dicere: Bona es, decora es, nisi illud Evangelicum: Constans esto, filia, remissa sunt tibi peccata tua? » Jam sponsa *sponsam* velut fasciculum myrrhae collocat inter *herba*, id est in corde suo: ab illius ergo decore decora, ab illius fulgore fulgida effecta est.

Anagoge, duplex pulchritudo Ecclesiae est: prima, in presenti vita per gratiam: gratia enim est ipsa venustas animae, quia facit eam divinae consortem naturae, parem angelis, similem Christo, amicam et filiam Dei. Gratia enim est summa participatio Dei, ejusque sanctitatis et decoris immensi. Secunda, in futura vita per gloriam: haec enim est pulchritudo non vitiatorum, sed beatorum et angelorum. Ita Origenes, *hom. 3* ex 4: « Speciosa, ait, est haec Ecclesia, cum proxima est Christo, et cum imitatur Christum. Quod vero iteravit: Ecce es speciosa, potest ad futuram saeculorum pertinere, ubi jam non solum imitatione, sed ipsa sui perfectione formosa est et speciosa; et ibi dicit esse oculos ejus columbae. » Vere S. Augustinus, Praefat. in *Psalm. XLIV*: « Summa pulchritudo, inquit, est justitia, » qui sicut pulchritudo corporis est justa inter se membrorum omnium proportio et harmonia, cum quadam coloris suavitate: sic animae pulchritudo est justitia, quae omnibus animae viribus corporisque membris id quod suum est, assignat, itaque per omnia hominum compositum decorumque efficit, ut patuit in justitia originali, quam habuit Adam ante peccatum, et magis in justitia Christi ac B. Virginis. Et Clemens Alexandrinus, lib. *III Pedagog. cap. xi*: « Pulchritudo optima, inquit, est pulchritudo

anime, cum fuerit ornata Spiritu Sancto, et his que ab eo oriuntur, inspirata letitias, iustitia, prudentia, fortitudine, temperantia, bonorum amore, et pudore, quo nullus color nitidior unquam visus est. » Et B. Isidorus Pelusiota, lib. III, epist. 31 ad Lampetium Episcopum, ubi inter alia sic habet: « Ut corporee pulchritudinis norma, membram apta proportio est: ita etiam extrema spiritualis pulchritudinis linea, in virtutum mediocritate consistit, » etc.

SECUNDUS SENSUS

PARTIALIS,

De Christo et anima sancta.

Præter jam dicta, primo, S. Gregorius duplicem animæ pulchritudinem assignat, duplicem charitatem, Dei scilicet et proximi: « Bis pulchram, inquit, sponsam vocat: quia cui dilectionem Dei et proximi donat, geminam pulchritudinem ei inserit, qua delectatur, et quam laudat. »

Secundo, pulchra est anima dupliciter, primo, in actione; secundo, in contemplatione: ita tres Patres apud Theodoretum.

Tertio, pulchra est, juxta dupliciter primo, pulchritudine et sanctitate animæ; secundo, corporis, juxta illud de virgine: « Ut sit sancta corpore, et spiritu, » I Cor. VII, 34: ita Justus et Anselmus.

Quarto, S. Bernardus, serm. 43, duplicem pulchritudinem interpretatur, penitentiam et humilitatem, per quam innocentia amissa recuperatur. Censet enim S. Bernardus sponsam a sponso in accubitu suo residentem de defectibus fuisse reprehensam, sed cum placasse sua nardo, id est humilitate humilique confessione, unde ab eo hic sponsæ pulchritudinem celebrari. « Etenim præsumptionem, inquit, correptio, correptionem emendatio, emendationem remuneratio secuta est. Adest dilectus, amovetur magister, rex disparet, dignitas exiit, reverentia ponitur. Cedit quippe fastus, ubi invalescit affectus. Et sicut quondam quasi amicum ad amicum Moyses loquebatur, et Dominus respondebat: ita et nunc inter Verbum et animam, ac si inter duos vicinos, familiaris admodum celebratur confabulatio. » Et post nonnulla: « Decor animæ humilitas est. Non a meipso hoc dico, cum Propheta prior dixerit: Asperges me hyssopo, et mundabor, Psalm. I, 9: humilis herba et pectoris purgativa, humilitatem significans. Hac re post gravem lapsum rex et propheta lavari confidit, et sic niveum quendam innocentie recuperare canderem. »

TERTIUS SENSUS

PRINCIPALIS,

De Christo et B. Virgine.

Beata Virgo fuit ad miraculum pulchra, tum corpore, tum longe magis anima et mente.

S. Bernardus duplicem pulchritudinem B. Virginis assignat, summam innocentiam et summam humilitatem. Post verba enim jam citata subdit: « Verum in eo qui graviter peccavit, etsi amanda, non tamen admiranda humilitas. At si quis innocentiam retinet, et nihilominus humilitatem jungit, nonne is tibi videtur geminum animæ possidere decorem? Sancta Maria sanctificationem non amisit, et humilitatem non caruit; et ideo concepit rex decorem ejus, quia humilitatem innocentie sociavit. Denique respexit, inquit, humilitatem ancillæ suæ, Luc. I, 48. Ergo beati, qui custodiunt vestimenta sua munda, videlect simplicitatis et innocentie; si tamen et decorem induere humilitatis adiciant. Profecto audiet quæ bujusmodi invenitur: Ecce tu pulchra es, amica mea, ecce tu pulchra. »

Rursum, Rupertus geminam pulchritudinem B. Virginis interpretatur, virginitatem et maternitatem Dei. Vide dicta Proverb. XXXI, 25, ad illa: « Fortitudo et decor indumentum ejus. »

Denique Hugo Victorinus in serm. De Assumpt., qui exstat sub finem tom. II, duplicem Virginis pulchritudinem accipit, virginitatem et humilitatem: « O qualis, ait, societas, totus pulcher totam pulchram sibi sociat. Ego totus pulcher, et tu tota pulchra. Ego per naturam, et tu per gratiam. Ego totus pulcher, quia totum quod pulchrum est, in me est. Tu tota pulchra, quia nihil quod turpe est, in te est. Pulchra in corpore, pulchra in mente. In corpore pulchram te facit interitus virginitalis: in mente pulchram exhibet virtus humilitatis. Tota ergo pulchra es, corpore nivea, mente sincera. » Et nonnulli interjectis: « Nec alia talem decebat, nec alius tali inveniri poterat. O digna digni, formosa pulchri, munda incorrupti, excelsa Altissimi, mater Dei, sponsa Regis æterni. »

OCULI TUI COLUMBARUM.

Columbæ symbolum sunt amoris, fidei et castitatis conjugalis; nam in columbaris suas max columbæ soli applaudit, nec aliam querit. Unde Poeta:

Exemplo junctæ tibi sint in amore columbæ,
Mæsculus et totum femina conjugium.

PRIMUS SENSUS

TOTALIS,

De Christo et Ecclesia.

Pulchritudo hominis maxime cernitur in facie et oculis; in oculis enim refulset cor et anima, omnesque animæ affectus. Unde S. Augustinus in Psalm. XLI: « Oculi, ait, membra carnis sunt et fenestree mentis. » Et Cicero, lib. III de Orat.: « Imago animi vultus est, indices autem oculi. » Sponsæ ergo decorem sponsum maxime ab oculis dilaudat, quod eos habeat non vulpinoe,

non lupinos, non vulturinos, id est non otiosos, quos, fraudulentos, et simulatos, non invidos et rapaces, non gyrovagos spectantes ad prædã; « Id columbinos, id est, primo, simplices, candidos, ingenios; secundo, pudicos, ita Origenes; tertio, rectos, columbas enim non oblique aspiciunt, sed recta; quarto, amantes et amabiles, columbæ enim non torve intuentur, sed blande et amanter; quinto, placidos et mansuetos: ita Beda: « Oculi, inquit, tui columbarum, id est, oculi cordis tui simplices et mundi, atque ab omni duplicitate fallendi ac simulandi prorsus immunes. Item oculi tui columbarum, quia sensus tui spiritali sunt intellectui præditi. Item oculos columbarum habet amica Christi, quia omnis que illum veraciter intus amat, nullo exlerarum rerum appetitu nilvorum more accenditur, nulli viventium adversum quod inferre meditatur: quod columbinæ fertur esse consuetudinis, quæ cuncta quæ occurrunt simplici, miti et humili corde contemplantur. » Et S. Bernardus, serm. 43: « Oculi tui columbarum. Jam, inquit, non ambulabis in magnis, neque in mirabilibus super te: sed instar simplicissimæ volucris contenta es simplicioribus, nihil in foraminibus petre, meis vulneribus immorans, et libenter ea que sunt de te duntaxat, incarnato et passo, oculo intrens columbinorum. » Septuaginta vertunt, oculi tui nigrescenti, id est columbæ, in Cominativo plurili, q. d. Oculi tui adeo belli, candidi, amabili sunt, ut non tam columbini, quam columbæ ipse esse videantur: columbas ergo geris in oculis, quia quidam pulchrum et amabile est in columbis, hoc oculis tuis exhibes et representas, quale est primo, modestia et pudicitia; secundo, quod in amore pro cantu gemit; tertio, quod pudra, sordida et potentia fugit; quarto, quod in petris sibi nidos construit; quinto, quod gaudet aquis, residitque juxta flumina. Audi S. Gregorium: « Cujus (sponsæ) oculi bene columbarum esse perhibentur; quia dum in temporalibus gemit, et ad æterna desideria rapitur, in simplicitate sensus suos custodit, et carnales concupiscentias detestatur. Columba quippe in amore pro cantu gemit. Et bene sancta anima columbæ comparatur: quia dum reprobi quique in amore mundi garriunt et lætantur, mens electa in celesti desiderio atteritur, quia timet ne amittat quod diligit, dum diffatur. » Subdit deinde: « Possunt etiam per oculos columbarum Ecclesiarum predicatores intelligi, qui simplicitatem, quam predicant, servant, et visibilia contemnescentes, ad æterna cum magnis gemitibus anhelant. » Et Psellus apud Theodoretum: « Jucundis, ait, oculis es predicta columbæ virginis, cum oculos tuos ab errore averteris, et eos in me Creatorem tuum intenderit. Columbæ autem oculos memorat, ut purum virginis obtutum significet. Tam mundos enim oculos habet, ut puriter pulcherrimum sponsum aspiciat. »

Oculi columbarum, id est, simplices.

Quinquaginta, id est, columbæ.

Symbolice, Hugo, lib. I De Institut. monastic.

cap. III, per duos oculos columbæ accipit memoriam et intellectum: « Duos, inquit, habet oculos, dextrum et sinistrum, memoriam et intellectum: in hoc futura providet, in illo transacta deflet. Hos oculos clausurunt in Ægypto patres nostri, quoniam non intellexerunt opera Dei, nec fuerunt memores multitudinis misericordie ejus. » Anagoge, Origenes per duos oculos accipit Filium et Spiritum Sanctum, quos anima videlicet in celo, equæ visione heabitur: « In futuro sculo, inquit, ubi anima jam non solum imitatione, sed et ipsa sui perfectione formosa est, dicit esse oculos ejus columbas, ut duorum oculorum columbæ duæ intelligantur esse Filius Dei et Spiritus Sanctus. »

Mystice, S. Gregorius, Anselmus et alii per oculos, Ecclesie accipiunt doctores et predicatores, quibus septem columbæ dotes, id est, septem dona Spiritus Sancti, adaptat Honorius Augustodunensis: « In Columba quippe, ait, in petra nidificat, alienos pullos nutrit, pura grana eligit, felle caret, rostro non lædit, juxta fluentia habitat, gratiam volat. Sic Ecclesia in petra, id est Christo, fide et opere ædificat; alienos a verbo Dei, verbo et exemplo nutrit, puras sententias de libris gentilium vel hæreticorum eligit, malitia invidie caret, neminem detrahendo lædit, juxta fluentia Scripturarum habitat, ut raptus accipitur, id est demonum evadat, multos secum trahere ad gaudia laborat. » Hæc deinde adaptat prophetis et apostolis: « Unius columbæ, id est Ecclesie, ante adventum Christi, ergi peris in oculis, quia quidam æternum lumen Christum præviderunt: unde et videntes dicebantur. Alterius columbæ, scilicet Ecclesie post Christi adventum, de eodem populo oculi apostoli existiterunt, qui eam ad verum lumen Christum perduxerunt. Dicit ergo sponsus: O amica mea, cui omnia secreta Patris mei patefecit, quia te nardo carnis mee sanavi, myrrha mortis mee redemi, botro resurrectionis inebriavi, ecce in presentia mea tu es pulchra in fide, ecce coram hominibus tu pulchra es in operatione; quia oculi tui, id est provisors tui, sunt simplices sicut oculi columbarum, scilicet et prophete et apostoli doctores Ecclesie. Oculi enim ducent hominem, ne in lapidem offendant: ita doctores ducent Ecclesiam ad vitam, ne in legem Dei in lapide scriptam offendant. »

SECUNDUS SENSUS

PARTIALIS,

De Christo et anima sancta.

Columba symbolum est innocentie, ideoque Sancti vocantur columbæ, ait S. Basilius in Psalm. XXVII. Unde S. Chrysostomus, hom. 4 De patientia Job: « Vir, inquit, erat in terra Hus nomine Job; columba in medio accipitrum, ovis in medio luporum, stella in medio nubium, lilium in medio spinarum, et iustitia: germen in oppido ini-

oculi, duo oculos, membra et intellectus.

Anagogice, Filii et Spiritus Sanctus.

Mystice, doctores.

Septem dotes columbæ assignantur per doctores.

Columba, inquit, omnia symbolum.

Oculus
est inter-
tio recta.

quitatis. » Oculi autem columbæ maxime denotant intentionem sinceram et rectam animæ sanctæ: columba enim rectum habet intuitum, ut dixi, non obliquum. Oculus enim, primo, intendit in id ad quod deinde dirigit manus et pedes, ut eodem tendant; oculi vero columbæ totæ designantur in id quod aspicitur: sic anima sancta, primo, tota intendit in Deum ut finem, ac deinde ad illum omnes gressus et actiones dirigit. Secundo, sicut oculus intendens in rem aliquam, ejus speciem in se suscipit, illique assimilatur: sic anima intendens in Deum, illius formam imbibit, fitque divina, et quasi deus terrestris. Tertio, sicut oculus immediate aspiciat rem quam intendit, nec medium illum admittit: sic anima, intendens Deum, illum unum spectare debet, non commoda, non honores, nec quid aliud intermedium: quidquid enim medium est, impedit intuitum et intentionem in Deum. Quarto, sicut oculus plures res simul aspicere potest lateraliter vel circulariter dispositas: sic anima in opere suo plures potest intendere virtutum fines, ut v. g. dicat: Volo orare, jejunare, studere, elemosynam dare, ut satisfaciám pro peccatis meis Deo: qui est actus poenitentiae; item ut placeam Deo amori meo: qui est actus charitatis; insuper ut honorem Deum: qui est actus religionis; ad hæc, ut proximi egestati succurrám: qui est actus misericordiae, etc. Et quo plures virtutum fines intendit, eo opus est melius magisque meritorium: quia hic actus, licet ut elicitus, sit unus, tamen, ut imperatus, est multiplex, quia a tot virtutibus quot in eo sunt intentiones, imperatur. Hoc est quod ait Christus: « Si oculus tuus simplex fuerit, totum corpus tuum lucidum erit. » Luc. xi, 34. Intentio enim primariam bonitatem dat operi, adeoque si opus ex se sit indifferens, intentio bona efficit illud bonum, sibi que simile. Et Zacharias, cap. ix, 4: « Domini est oculus hominis, et omnium tribuum Israel. » q. d. Dominus est obiectum, in quod intendit oculus et intentio omnium eorum qui veri sunt Israelitæ, id est servi et cultores Dei.

Huc facit versio Chaldaei, et quam recta sunt opera tua, et occupationes tuæ sicut pulchrum columbæ, qui mundi sicut, ut offeratur super altari meo. Intentio enim placendi Deo, cumque colendi et honorandi in quolibet opere, illud offert Deo, illique facit quasi holocaustum. Hinc notatur per oculos columbæ: columba enim erat victima, quam sibi in holocaustum deposcisset Deus, Levit. cap. i. Quia et Syri columbas albas tangere, necare et edere non audebant, sed religiose celebrant in honorem Semiramidis primæ Assyriorum reginæ, in quam eam post mortem commutatam esse fabulabatur. Unde Tibullus, lib. I, eleg. 4:

Quid referam ut volitet crebras intacta per urbes
Alba Palæstina sancta columba Syro?

Vide Eusebium, lib. VIII De Preparat. cap. vii.

Ita hunc locum explicat S. Gregorius Nyssenus, hom. 4: « Anima, inquit, liberata a corporali (carnali) affectione habet speciem columbæ in oculis, hoc est, characterem vite spiritualis, etc. Sic quoniam purus factus est animæ oculus, capax est characteris columbæ et Spiritus Sancti; propterea in eam cadit, ut contempletur sponsi pulchritudinem. Nunc enim primum in sponsi formam intendit oculos, quoniam sponsum habebat in oculis. Nemo enim potest dicere Dominum Jesum, nisi in Spiritu Sancto. » I Cor. xii, 3.

Huc accedunt Cassiodorus, Origenes, Beda, Theodoretus, Philo Carpathius et S. Bernardus, serm. 43, qui per oculos columbæ accipiunt intuitum spiritualium, quo scilicet anima in res non carnales, sed spirituales aspiciat, easque appetit et intendit. Porro Nyssenus, hom. 4, docet oculos columbæ esse pellucidos, et habere vim speculi, adeo ut quis intuitum vultus in iis valeat contemplari: sic et animam sanctam, virtutum in qua intendit, formam et speciem in se suscipere: quare cum intendit mansuetudini, simplicitati, puritati, paci, modestiæ, etc., eorum characterem et notam menti imprimere, ideoque illam reipsa effici mansuetam, simplicem, puram, pacificam, modestam, etc. Idem est de vitibus.

TERTIUS SENSUS

PRINCIPALIS,

De Christo et B. Virgine.

Columba index est Spiritus Sancti. Oculi columbæ ergo notant septem dona Spiritus Sancti, id est plenitudinem gratiarum, quæ omnes homines et angelos præcellit B. Virgo. « Nec est, inquit Rupertus, novum ut ipsa septem dona dicantur oculi: nam et apud Zachariam prophetam ipsa met significatur per septem oculos, qui sunt in uno lapide Christo. Ipsi oculi mei sunt oculi tui, oculi columbarum, oculi omnium gratiarum. Omnium gratiarum tu facta es participans, ex quo me castis visceribus suscepisti, super quem requiescent omnia prædicta Spiritus Sancti dona, ut dicitur apud Isaiam, et in quo habitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter. »

VOX SPONSÆ.

VERS. 13. ECCE TU PULCHER ES, DILECTE MI, ET DECORUS. LECTULUS NOSTER FLORIDUS.

ECCE TU PULCHER ES, DILECTE MI, ET DECORUS. — Chaldaeus, quam pulchra est majestas sanctitatis tuæ: quoniam in tempore, quo tu habebas inter nos, suscepisti voluntarie orationes nostras.

PRIMUS SENSUS

ADEQUATUS,

De Christo et Ecclesia.

Est quasi carmen amœbeum, in quo laus et

certitudi-
duat
sponsi
et sponsæ

alternæ et reciproca, qualis est inter amantes. Laudat sponsus sponsæ pulchritudinem; nunc ipsa modeste, reverende et reverenter laudem omnem in sponsum recipit et reflectit, ac ab eo se omnem suam pulchritudinem, hoc est, remissionem peccatorum, justitiam, gratiam, puritatem, bene operandi merendique efficaciam accepisse profertur, q. d. ait Hortulanus: Laudes meas eximias a te, o sponse, cum rubore audio; sed ego te solum illis maxime dignum judico: si quid enim in me est pulchritudinis et justitiæ (quod sentio quam sit exiguum), gratuitum donum est, et ab inexhausto pulchritudinis et justitiæ, ac bonitatis tuæ fonte in me deductum atque collatum. Tu nanque per te solus pulcher es, et nunc maxime resumpto immortalis corpore decorus et egregius; imo vero ipsummet es pulchrum, extra aleam pulchrorum omnium positum, paternæ gloriæ refugentia et substantiæ expressa idea, cujus participatione quæcumque pulchra sunt, pulchro potius similia, quam pulchra dicenda esse videantur. Sic et S. Gregorius, Cassiodorus, Beda, Justus, Anselmus, Rupertus, qui Christum aiunt pulchrum in divinitate, decorum in humanitate. Et S. Bernardus, serm. 48, eundem pulchrum ait in natura, decorum in gratia: « Quam pulcher es angelis tuis, inquit, Domine Jesu, in forma Dei, in diæternitatis tuæ, in splendoribus sanctorum atque luciferum gemitus, splendor et figura substantiæ Patris, et quidem perpetuus, minimeque fucatus candor vite æternæ! Quam mihi decorus es, Domine mi, in ipsa tui hujus positione decore! Etenim ubi te exinanivisti, ubi naturalibus radiis lumen indeficiens exuisti, ibi pietas magis emicuit, ibi charitas plus effulsit, ibi amplius gratia radiavit. Quam clara mihi oris stella ex Jacob, Num. xxiv, 17, quam lucidus flos de radice Jesse egredieris. Isai. xi, 10, quam juvenum lumen in tenebris visitasti me oriens ex alto! Quam spectabilis et stupendus etiam in virtutibus supernis in conceptu de Spiritu, in ortu de Virgine, in vite innocentia, in doctrinæ fluentis, in sacrosanctionibus miraculorum, in revelationibus sacramentorum! Quam denique rutilans post occasum, Sol justitiæ, de corde terre resurgis, quam formosus in stola tua demum, Rex gloriæ, in alta esolorum te recipis! Quomodo non pro his omnibus animæ ossamea dicent: Domine, quis similis tibi? »

Præclare S. Augustinus, Prefat. in Psal. XLIV: « Nobis, inquit, jam credentibus ubique sponsum pulcher occurrit. Pulcher Deus Verbum apud Deum, pulcher in utero virginis, ubi non amisit divinitatem, et sumpsit humanitatem. Pulcher natus infans Verbum, quia et cum esset infans, cum suggeret, cum manibus portaretur, oculi locuti sunt, angeli laudes dixerunt, Magos stella direxit, adoratus est in presepi, cibaria mansuetorum. Pulcher ergo in oculo, pulcher in terra, pulcher in utero, pulcher in manibus parentum, pulcher in miraculis, pulcher in flagellis, pulcher iovitans

ad vitam, pulcher non curans mortem, pulcher deponens animam, pulcher recipiens, pulcher in ligno, pulcher in sepulchro, pulcher in celo, pulcher in intellectu. »

Denique Christus tam anima quam corpore fuit pulcherrimus, utpote formato a Spiritu Sancto, juxta illud: « Speciosus forma pro filiis hominum. » Psal. XLIV, 3. Hinc in vultu Christi aliquid sidereum, imo majestas divinitatis radiabat, ut docet S. Hieronymus in Matth. cap. ix. Sapienter Tertullianus, lib. De Cultu feminar. cap. ii: « Accusandus, inquit, decor non est, ut felicitas corporis, ut divine plasticæ accessio, ut anime aliqua vestis urbana. » Unde et Nyssenus, Orat. Cateches. cap. vi, ait hominem a Deo creatum vultu et specie formosum, ut imaginem exemplaris pulchritudinis, puta Dei pulcherrimi. Verum vera pulchritudo longe magis in animo, quam in corpore consistit. Nam, ut ait S. Augustinus, tract. 32 in Joannem: « Sicut anime facit decus in corpore, sic Deus in anima. » Et mox: « Decus ergo corporis animus, decus animi Deus. Ennodius in Vita S. Epiphaniæ Ticinensis Episcopi: « Formositas, ait, in ipso lucis corporeæ, index animi fuit. » Et mox subdit sacerdotem talem esse debere: « Ut lucem membrorum fulgor exsuperet. » Quin et Seneca, epist. 60: « Virtus, inquit, magnum decus est, et suum corpus consecrat. »

SECUNDUS SENSUS

PARTIALIS,

De Christo et anima sancta.

S. Gregorius Nyssenus sic explicat, q. d. « Ecce pulcher es, patruelis meus et formosus. Ex quo enim mihi nihil aliud esse videtur pulchrum, sed averis suam omnia que ante reputabantur in bonis pulchris; non amplius mihi aberrat de bono iudicium, ut aliquid aliud existimem præter te esse bonum et pulchrum, non illum honorem humanum, non gloriam, non splendorem mundanum, non potentiam: hæc enim iis, qui aspiciunt ad sensum, boni quidem specie sunt illicita, sed non sunt id quod putantur. Quomodo enim fuerit pulchrum, quod nullo modo consistit? Nam quod in hoc mundo est honoratum, suam habet essentialiam in sola existimatione eorum qui esse existimant. Tu autem vere pulcher, non solum pulcher, sed ipsa pulchritudinis essentia, semper talis es, omnino id quod es, nec in tempore florens, nec in tempore rursus florere abiciens, sed cum vite æternitatis simul extendens speciem ac decorum, cui nomen fuit benignitas ac charitas in homines. »

Et S. Bernardus, serm. 43, docet hic describi quomodo Verbum Dei, puta Christus, et anime in mente spiritualiter colloquantur et dissuatur: « Et Verbi quidem lingua, inquit, favor dignationis ejus; anime vero, devotionis fervor, etc. Verbo igitur dicere anime: Pulchra es, et appellare

Oculus
colum-
bæ, con-
siderat
certum
spiritus
sancti.

Oculus
pulcherrimus.

amicam; infundere est unde et amet, et se presumat amari. Ipsi vero Verbum vicissim nominare dilectum, et lateri pulchrum; quod amat et quod amatur, sine fictione et fraude adscribere illi, et mirari dignationem, et stupere ad gratiam. Siquidem pulchritudo illius dilectio ejus; et ideo major, quia preveniens. Medullis proinde cordis, et intimarum vocibus affectionum tanto amplius atque ardentius clamat sibi diligendum, quanto id prius sensit diligens quam dilectum. Itaque locutio Verbi infusio domi, responsio animæ cum gratiarum actione admiratio. Et ideo plus diligit, quod se sentit in diligendo victam; et ideo plus miratur, quod preventam agnoscit. Unde non contenta est semel dicere pulchrum, nisi repetat et decorum, eminentiam decoris illa repetitione designans. »

TERTIUS SENSUS

PRINCIPALIS,

De Christo et B. Virgine.

Beata Virgo, uti præ cæteris notat mysterium divinitatis et incarnationis Verbi in se peractum, ita præ aliis Christi Dei et hominis pulchritudinem admirabatur; unde illam cum Christo ita dissuaviatent Rupertus inducit: « Ille veraciter in me veneratur, quod sim mater et virgo; ego in illo adoro, quod sit Deus et homo. Dico ergo: Ecce tu pulcher es, dilecte mi, et decorus. Dicis mihi: Ecce tu pulchra es; et ego dico tibi: Ecce tu pulcher es. Ego qui ego pulchra facta sum, ex eo tu qui semper pulcher fuisti, pulchrior factus es. Nam vere in eo pulchritudinem tuam aduaxisti, quod cum Deus esses, homo dignatus es fieri. Hinc tu pulcher et decorus: ita pulcher, ut sis ipsa substantia pulchritudinis; ita decorus, ut sis ipsum decus humanitatis. Vere ergo dicis mihi: Ecce tu pulchra es, et dico tibi: Ecce tu pulcher es, quia tu pulchritudo mea es. Quod ergo pulchra sum, totum tibi attribuendum est. Neque enim virga floris, sed flos virgæ pulchritudo est. »

Et Guilielmus Parvus, q. d. Quia tu pulcher secundum divinitatem, decorus secundum humanitatem. Tu non tantum homo, sed etiam Deus; et ideo ait Guilielmus: « Ego non tantum mater, sed et virgo; quia æternæ divinitati tue temporaliter accessi humanitas, et meæ virginitati non successit, sed accessit fecunditas. Sicut enim purus homo virginem matrem habere non potest, ita Deus homo matrem, nisi virginem habere non potest. »

LECTULUS NOSTER FLORIDUS.

Pulchrum sponsum et sponsam pulchram decet cubile et pulchra domus; utrumque hic assignat, dicens cubile et lectum herbis floribusque pulchris et odoratis esse instratum, ac domum constare ex tignis cedrinis et tabulatis cypressi-

nis. Licet enim Romæ domus construantur ex solis lateribus et lapidibus, eo quod calx ibi sit leuacissima et solidissima, adeo ut concamerationes templorum et palatiorum faciant maximas et firmissimas ex lapidibus et calce, tamen in transalpinis regionibus domus fiunt et lignis et tignis, inter se affabre commissis et innexis. Tacite sponsa, que oberrando per hortos et vineas senserat solis calorem, eoque decoloratam se meminerat, invitat sponsum in domum et cubile, ut ibi in pace et quiete, semoti a turbis et persecutionibus, vitam agant amenam et jucundam in mutuo colloquio, consortio et convivio, qualem agunt ii qui elegerunt sortem Magdalene et vitæ contemplativæ: sed sponsus a quiete hac sponsam mox evocat ad labores prædicationis et conversionis animarum, puta a contemplatione ad actionem, a pace ad bellum, a tranquillitate ad persecutiones, ab otio ad negotium, a domo ad agros et campos, ut ejus virtutem, merita et decus adaugeat. Unde subdit: « Ego flos campi, et liliium convallium. » Ita Bada et S. Bernardus, serm. 46, qui ait sponsam hic indicare sponso thalamum ejus esse ornatum, itaque eum tacite ad illum invitare.

LECTULUS NOSTER FLORIDUS, — hebraice לְחָמֵךְ רִנָּנָא, id est viridis, hoc est viridibus herbis et floribus coopertus, ideoque virens, florens et vernans; Septuaginta pro ἄνθη, id est etiam, videntur legisse ἄνθη, id est ad; unde vertunt ἄνθη κλίμα ἡμῶν ὄσπασα, id est ad lectum nostrum umbrosus, scilicet accessisti, vel accede; ita legit codex Vaticanus, Nyssenus, Pselus et tres Patres apud Theodoretum, q. d. Tu, o Christe sponse mi, qui amas umbras herbarum et florum, accede ad lectum nostrum his instratum et umbrosum. Aut, tu, o Christe, qui, qua Deus, es immensa lux, qua tamen homo, lucem habet umbra corporis texit, ut eam alias inaccessibilem quasi per rimam, imo umbram inspicereamus, ideoque umbrosus vocitaris; accede ad lectum hunc floribus et frondibus vernantem pariterque umbrosum, ne foris uti me, ita et te, decoloreret solis, id est persecutionis aestus.

Verum genuina Septuaginta lectio videtur esse quam habet Origenes, homil. 2 ex duabus, Theodoretus et S. Ambrosius in Psalm. cxviii serm. 4, scilicet: κλίμα ἡμῶν ὄσπασα, id est, lectulus noster umbrosus. Sic enim habent Hebræa et Vulgata. S. Ambrosius tamen, pro ἄνθη κλίμα pro diastolen, legit ἀσπασίον pro systolen; unde vertit, acclimatio nostra opaca.

PRIMUS SENSUS

ADEQUATUS,

De Christo et Ecclesia.

Queres quisnam sit lectulus virens et floridus, in quo quiescit Christus et Ecclesia.

Respondent primo, nonnulli esse humanitatem

Christi: in hac enim velut lectulo, sed carne obumbrato et valato tam deitas fulgentissima Verbi, quam Ecclesie spes conquiescit. Ita Nyssenus, tres Patres apud Theodoretum, Pselus et Alanus, quom audi: « Lectulus Christi dicitur caro, quam assumpsit propter duos lecti usus. In lecto laborat homo in infirmitate, quiescit in sanitate. Similiter Christus in carne humana laboravit in infirmitatibus humanis ante passionem, quiescit in eadem carne post resurrectionem. Et eleganter dicit: Lectulus noster floridus, quia caro Christi, que prius in vita floruit, per mortem effloruit, at per resurrectionem reffloruit. Unde dicitur Psalm. xxvii: Et reffloruit caro mea. »

Secundo, Theodoretus per lectulum accipit sacram Scripturam, que variis sententiis quasi floribus vernat, quorum semina in se suscipiens anima sancta profert spiritum salutis. Lectus hic dicitur umbrosus, quia a gratia Spiritus protechus, et ab ardore peccati defensus; quod enim israeli erat eolonna nubis, hoc nobis est auxilium Spiritus. Hec Theodoretus.

Tertio, Gislerius per lectulum accipit fidem charitate formatam, ideoque bonis operibus virentem et florentem: per hanc enim est Deus in nobis, et nos vicissim in Deo conquiescimus. Intellectus enim hominis quatit verum in naturali opinione, conjectatione et argumentatione quasi in lecto, sed inquieto, fallaci et falso; at intellectus viri fidelis quatit verum in fide divina, ibique quasi in lectulo verum, imo Deum invenit. Fides dicitur lectulus, diminutive, quia lectus, id est plena cognitio, pax et felicitas erit in visione beatifica. Hinc Septuaginta hunc lectulum vocant umbrosum et opacum, quia fides obscura est. « Videmus enim nunc per speculum in enigmate: tunc autem facie ad faciem, » I Cor. xiii, 12.

Quarto, lectulus Ecclesie est integra vita, et bona puraque conscientia fidelium, cujus flores sunt virtutes quælibet: in his enim tam Christus quam Ecclesia velut in lectulo placide conquiescit, latius quieturus in iisdem in felicitate æterna; quare ibi anime fideles et beate erunt lectus omni dote, tam gratiæ, quam gloria ornatissimus et jucundissimus tam sibi, quam Christo. Huo facit Versio Chaldeæ, in tempore quo tu habitas in lectulo nostro dilecto, filii nostri multi sunt super terram, et crescimus et multiplicamur sicut arbor que plantata est iuxta fontem aquarum, cujus folium pulchrum est, et fructus ejus multus. Lectulus animæ, ait Honorius, est bona conscientia, in qua, ut in lecto, secura quiescit anima cum Christo, quando se orando et legendo exercet, et amore Dei liquescit, et floridus est, quando aliis exempla bonæ vitæ præbet. Hic sensus valde appositus est.

Quinto, Cassiodorus per lectulum accipit pacem et tranquillitatem Ecclesie, qua dum gaudet, liberius vacat vigiliis, jejuniis, orationi; contemplationi, adeoque omnibus bonis operibus il-

ret, atque, ut ait Bada, prolem fidelium fidei flore redolentem Deo gignit ex aqua et Spiritu Sancto.

Symbolice, Aponius per lectulum accipit sepulchrum Christi, quod floridum dicitur ob aromata ex floribus confecta, quibus Magdalena et sociæ unxerunt corpus Christi. Addit Guilielmus Parvus lectulum, id est sepulchrum Christi, dicit floridum, quia Christus ex eo tertia die gloriosus resurrexit: tunc enim quasi reffloruit caro Christi. Ergo lectulus noster floridus, id est reflorescente carne tua, o Christe, vernabit illa floribus novæ resurrectionis, juxta illud: « Reffloruit caro mea: et ex voluntate mea confitebor ei, » Psalm. xxvii, 7.

SECUNDUS SENSUS

PARTIALIS,

De Christo et anima sancta.

Lectulus Christi et anime sanctæ est mens casta, sancta, et studio virtutum dedita, que flores et fructus omnium bonorum operum progerminat; quare ipsa est decora per ornamenta virtutum, et odorifera exemplis sanctarum actionum. Lectulus hic est umbrosus, ut vertunt Septuaginta, quia mens sancta sub umbra Christi in se inhabitans secura degit, ne uratur vel ardore tentationis, vel algore torporis, vel aestu nimii fervoris; quare illi fidenter dicit: « In umbra tua vivemus in gentibus, » Thren. iv, 20. Nam solamens sanctam Christo defixa veram habet quietem; quia mens concupiscentiis dedita, illarum aestibus fluctuat, et mille perturbationum ventis agitur, juxta illud: « Impii autem quasi mare fervens, quod quiescere non potest, et redundat fluctus ejus in conculationem et lutum. Non est pax impiis, dicit Dominus, » Isai. cap. lvii, vers. 21: ita S. Ambrosius, De Isaac et anima, cap. iv: « Ubi enim, inquit, requiescit Christus et Ecclesia, nisi in operibus suæ plebis? Denique ubi impudicitia, ubi superbia, ubi iniquitas, ibi, ait Dominus Jesus, Filius autem hominis non habet ubi caput reclinet, » Matth. viii, 20. Lectulus ergo Christi est castitas, humilitas, patientia, oratio, temperantia et maxime charitas: hæc enim Christus animam velut sponsam sibi associat, et eam diligit, et vicissim ab ea diligit, juxta illud Christi: « Si quis diligit me, sermonem meum servabit, et Pater meus diliget eum, et ad eum veniemus, et mansionem apud eum faciemus, » Joan. xiv, 23.

Secundo, Origenes, homil. 2 ex quibus, legens: Lectulus noster umbrosus, per illud accipit corpus, in quo anima quasi in lecto quiescit, dum illud purum est et castum, ac densitate boni operis nemorosum.

Tertio, S. Ambrosius in Psalm. cxviii, 4, legens: « Acclimatio nostra opaca, per eam tria denotari censet, scilicet Christi gratiam, crucem et spem future gloriæ, que quasi umbra ab aestu tentationum nos protegant: « Merito, inquit, crucem

Symbolice
lectulus
Christi
autem
sepulchrum

Lectulus
Christi
noster
sancta.

Tertio,
Christi
crucem
et
car-

significat acclinationem, quia in Ecclesia constitutus virtus obumbrat Altissimi. Hac umbra David se protegi postulabat, ne eum per diem sol uret, vel luna per noctem. Hanc umbram spiritualis ministrat gratia, torrida saeculi hujus et mundi aestiva fugientibus. Opaca igitur acclinatione Christi et Ecclesiae sunt, quibus Dei Patris aeterna requies spirat. In hac ergo requiescamus umbra peccatorum nostrorum aestibus fatigati. Si quos adussit libido, hos Domini crux refrigeret, in qua se relinavit, ut nostra delicta susciperet; si quos culpa lassavit, hos Jesus gremio suscipiat suo, et molli foveat amplexu. Unde audeo dicere quod caro Christi acclinatione sit Ecclesiae. »

Quarto, S. Gregorius et Cassiodorus valde apposite per lectulum accipiunt quietem et suavitatem animae contemplativae, quae soli Deo quasi sponso suo vacat et intendit. « Quid, inquit S. Gregorius, per sponsum lectulum, nisi otii quietem intelligimus? Mens enim, quae sponsum suum Christum singulariter amat, in quantum potest, ab omnibus sollicitudinibus mundi vacat, virtutes quibus sponso suo placeat, intus accumulat. Que dum omnia, quae temporalia sunt, contemnit, lectulam sibi cum sponso in pace victoriae facit, ubi quo quietus pausat, eo amplius flores invenit, quibus se decoram sponso ostendat. » Huc accedit S. Bernardus, *serm.* 46, qui per lectulum accipit monasteria, in quibus religiosi mundo valentes soli Deo servant. Praerogae enim in Canticis proprie competunt animae fidei, non incipienti et imperfectae, sed proficienti et ad perfectionem tendenti, ut totam se Deo uniat (haec enim est sponsa Christi): quales sunt religiosi, ut in *Proemio* dixi ex S. Bernardo et Bellarmino. Sed audi Bernardum hic: « In Ecclesia, inquit, lectulum in quo quiescit, claustra existimo esse et monasteria, in quibus quiescit a curis vivitur saeculi, et sollicitudinibus vite. Atque is lectus floridus demonstratur, cum exemplis et institutis Patrum tanquam quibusdam bene olentibus respersa floribus fratrum conversatio et vita refulget. »

Subdit deinde lectulum, in quo quiescit Christus, esse obedientiam: « Alioquin, inquit, non dormit tecum sponsum in lecto tuo, illo praesertim, quem tibi pro obedientia floribus, cicutis atque urticis inobedientiae aspersisti. » Unde in inobedientes suis orationibus praedictas insurgens: « Miror valde, inquit, impudentiam aliquorum, qui inter nos sunt, qui cum omnes nos sua singularitate turbaverint, sua impatientia irritaverint, sua contumacia et rebellione contempserint, audent nihilominus ad tam fedum concupiscentiae suae lectulum, omni orationum instantia totius puritatis Dominum invitare. »

Subjicit denique modum, quo animae hunc lectum Christo parare et adornare debeamus: « Profecto, inquit, ut primo quidem emundes conscientiam ab omni inquinamento irae, et discipulationis, et murmuris, et livoris, et quicquid omnino ad-

versari cognoscitur ut paci fratrum, aut obedientiae seniorum, de cordis habitaculo eliminare festines. Deinde etiam circumdare tibi fibres bonorum quorumcumque actuum, et laudabilium studiorum, atque odorama virtutum, id est quaecumque sunt vera, quaecumque pudica, quaecumque iusta, quaecumque sancta, quaecumque amabilia, quaecumque bonae formae, si qua virtus, si qua laus disciplinae; haec cogitare, in his exerceri curato. Ad istiusmodi secure vocabis sponsum: quoniam cum introduxerit eum, veraciter dicere poteris et tu, quia lectulus noster floridus, redolente nimirum conscientia pietatem, sed pacem, sed mansuetudinem, sed iustitiam, sed obedientiam, sed hilaritatem, sed humilitatem. »

Anagogice, Philo Carpathus legens, *accubatio* nostra in umbra, per eam accipit transitum a morte ad immortalitatem. « Cum enim, inquit, inclinante ad mortem, vitam aeternam pro temporali morte rependit. Nam de caetero tu nostra umbra eris et protectio, clamant sponsa, secundum illud: Scapulis suis obumbrabit tibi, et sub pennis ejus sperabis. Et: Sub umbra alarum tuarum protegemur. Ad te enim solum refugium nostrum et protectio. Tu nostra umbra, tu defensio, tu certa salus et vita. Dicamus cum David: Etsi ambulaverim in medio umbrarum mortis, non timebo mala: quoniam tu mecum es. *Psalm.* *XXII.* 4. Trabes domus nostrae cedri, et laquearia nostra cypressina. Ecce pulcher in prophetis, decorus in apostolis. Trabes domus nostrae cedri, hoc est ecclesiarum prophetae. »

TERTIUS SENSUS

PRINCIPALIS,

De Christo et B. Virgine.

Lectulus, in quo Christus novem mensibus quiescit et quasi dormivit, fuit uterus B. Virginis, inquit Guillelmus Parvus; atque ex eo salvo virginis sigillo, ait Rupertus, egressus est flos pulcher, de quo canit Isaias, *cap.* *XI.* 1 et 2: « Egredietur virga de radice Jesse, et flos de radice ejus ascendet: et requiescet super eum Spiritus Domini. »

VERS. 16. TIGNA DOMORUM NOSTRARUM CEDRINA, LAQUEARIA NOSTRA CYPRESSINA.

Septuaginta, tigna domorum nostrarum cedri, laquearia nostra cypressi, q. d. Domus nostra pulchra et praestans est, utpote contignata ex cedris et laqueata cypressis. Pro cypressis Chaldaei, Vatablus et hebraizantes vertunt, *abietes*. Cedrus, inquit Vatablus, quae putredinem non sentit, et abies, quae ponderi renititur, verbum Dei significant. Verum hebraei *abies* vocatur *ברוש* *berose*: hic vero est *ברותים* *berotim*, quod abibi non invenitur; hic autem a Septuaginta aequae ac a Nostro vertitur, *cypressi*, quibus utique magis credendum est, quam recentioribus. Pro laquearia, graece est *παρμαστρα*, id est lacus, sive lacunaria et laquearia; unde laqueatae cenationes appellantur, quas Ser-

Lectulus
Christi
quasi
virgula

vius vocat, *contignationum calum*: Belgae et Galli dicunt, *lambris* et *lambrissé*, id est laqueat et laqueatus. Unde Seneca, *lib.* *XIV.* *epist.* 94, scribit antiquorum luxuriam versatilia cenationum laquearia fecisse, et ita coagmentasse, ut subinde alta facies atque alta succederet, et toties lecta, quoties ferula mutarentur, ut subinde fit in scenis et comediis: Sic et laquear, ait Sipontinus ex Servio, diminutivum est a lacus; lacus enim est trabs in edificiis plana, a quo fit lacunae, et per antistichon laquear; laquearia autem caelari et inaurari a divitiis solebant, uti Roma factum videmus in Templo B. Virginis trans Tiberim, et aliis. Licet ergo nonnulli per laquearia accipiant ingentes trabes, quae unum parietem alteri connoctunt, per tigna vero intertigna, quae trabibus hinc transversim inseruntur, quibus asseres infiguntur, quaeque Vitruvius *metopa* nuncupat, tamen contrarium verius est, scilicet per tigna hic trabes totumque tabulatum accipi, per laquearia vero concamerationes tabularum, quibus trabes et tigna ornantur, ut tabulatum fiat quasi caelum: haec enim vocantur *arcuaria*, quia per intertigna sive tignorum intervalla, quibus inseruntur, quamdam lacunam speciem exhibent.

Ad litteratae grammaticae alludit ad domum Dei, sive templum dedicatum a Salomone ex lignis cedrinis et cypressinis, *III Reg.* *vii.* 3 et 4, quod representabat basilicam et templa christianorum, ex iisdem et similibus arboribus praestantibus edificanda. Unde Chaldaeus vertit, *hinc Salomon propheta: Quam pulchra est domus Sanctuarii Domini, quae edificata est per manus meas ex lignis cedrinis! sed pulchrior est domus sanctuarii, quae edificanda est in diebus regis Messiae, cujus trabes erunt ex cedris, quae sunt in paradiso voluptatis, et tigna ejus erunt ex abietibus, et arceuthis, et pinis.*

PRIMUS SENSUS

ADEQUATUS,

De Christo et Ecclesia.

Queres quamnam sint Ecclesia tigna cedrina et laquearia cypressina.

Primo, Guillelmus Parvus dicit esse corpus et membra Christi, quod fuit domus, imo templum divinitatis: licet enim hoc ex se esset corruptibile, tamen cedrinum erat et cyparissinum, id est incorruptibile, sive impitribile ex unione hypostatica cum Verbo, juxta illud: « Caro mea requiescet in spe, et nec dabis sanctum tuum videre corruptionem. » *Psalm.* *xv.* 10.

Secundo, Theodoretus et ex eo Gislerius, sicut per lectulum accipit fidem, ita apposite per tigna et laquearia, id est per domum accipit sacram Scripturam: in illa enim continentur fidei dogmata quasi tigna, iniquant tres Patres apud Theodoretum, et precepta quasi lacunaria sub mutuo connexa et inserta: haecque sunt in summate omnia, quia e caelo dictata est sacra Scriptura,

Tigna et
laquearia
Christi.

Secundo
S. Scriptura.

quasi verbum Dei, ideoque incorruptibilis et aeterna est instar codri et cypressi, atque sui sequacibus confert vitam aeternam, puta domos aeternas in caelis, *II Cor.* *v.* 1. Audi Theodoretum: « Cedrus incorruptione, cypressus odore praestat. Utroque autem in divina Scriptura licet invenire, quae quidem nobis non modo lectas est, sed et domus et mensa et cibus; nec solum odoris suavitate suggerit, verum etiam incorruptionem, et veritatem, et immortalitatem pollicetur. »

Tertio, alii passim magis apposite et genuine per tigna domorum, id est ecclesiarum particularium accipiunt clerum, prelatos et doctores eorum, qui scriptis et doctrinis domum Dei ab haereticis, quasi venenalis serpentibus, et corruptelis verbi Dei, defendunt. Sunt ex cedro, quia recta sunt eorum opera, mens constans, vita incorrupta, mores impitribiles, nomen boni odoris, doctrinae demones fugat, et animas a vitiorum putredine servat. Laquearia sunt subditi iusti et pii, qui se absint a lethalibus cuspis: hi a trabibus illis dependent, et quasi quaedam celi testudo stercimicantibus ornata signis, resident ipsi cypressis, suo vivendi statu incorrupti, nec ad peccati vomitum canis instans redeuntes, nec cariei veteris hominis edentes.

Ita S. Gregorius, Theodoretus, Apollinus, Beda, Haymo, Anselmus et S. Ambrosius, *serm.* 4 in *Psalm.* *cxviii.* Unde S. Bernardus, *serm.* 46, censet hoc versu omnes Ecclesiae status denotare, scilicet monachorum in lectulo florido, prelatorum et principum in tignis cedrinis, cleri et populi fideles in laqueariis cypressinis. Huc accedit Origenes, *homil.* 3 ex quatuor, qui per tigna accipit episcopos, per cypressos sacerdotes: « Et trabes, inquit, appellantur cedri, quibus et fortitudo robustior, et odor suavitatis inest, per quod et in operibus solidum, et in doctrinae gratia fragrantem designat episcopum. Similiter autem et laquearia cypressos appellavit, ut per hoc incorruptionis virtutem, et odoris scientiae Christi plenos esse debere presbyteros designaret. » Et S. Gregorius: « Cedrus, ait, quae serpentes reprimat et fugat, sublimiores significat sanctos, cypressus simpliciores. » Unde mox per tigna accipiens predicatorum, per laquearia populos: « Tigna, ait, lectum sustentant, laquearia vero domum implent et ornant. Sic in sancta Ecclesia predicatorum boni Scripturam divinam in corde et ore portant, quam fidelibus quasi lectum expandentes praedicant, ut, dum Ecclesiae predicatione ecclesi instruitur, munimen accipiat, quo ab imbribus tentationum protegatur. Cedrus autem et cypressus impitribilia tigna esse perhibentur. Quibus bene omnes electi figurantur, quia dum temporalia nullo desiderio sectantur, eterni sunt, eo quod mensae in aeterna figurant. » Addit Beda, laquearia affixa esse tignis, ex hisque pendere: « Quia necesse est, inquit, ut quicumque in S. Ecclesia sublimis virtutibus splendore desiderant, summorum Patrum dictis atque exemplis,

Tigna,
prelati
et doctores.

quibus a terrenorum ambitu suspendantur, tota mente inhæreant. »

Huc quoque accedit Philo Carpathius, qui per *figura cedrina* accipit Ecclesie prophetas; per *laquearia cypressina*, apostolos: quia, ait, sicut delectatio et ornatus domus sunt laquearia, sic Ecclesie sunt apostoli. Audi S. Bernardum, *serm.* 46: « Porro, inquit, domus populares conventus intellige christianorum, quos hi qui in sublimitate positi sunt, christiani utique utriusque ordinis principes, quasi *tigna* parietis iustis impostis legibus foriter stringunt, ne sua quique lege vel voluntate viventes, tanquam parietes inclinati et macerie depulsa dissideant a semetipsis, et sic omnis structura aedifici corruens dissipetur. *Laquearia* vero quæ a tignis firmiter pendunt, et domos insigniter ornant, pulo bene insituti cleri manus et disciplinatos mores, riteque administrata officia designare. Quomodo namque stabunt ordines clericorum et administrationes eorum, si non principum tanquam tignorum beneficiis et munificentia sustententur, et protegentur potentia? Causam deinde assignat, cur *tigna* sint cedrina, laquearia vero cypressina: « Et cedrus quidem quoniam imputribilis est, necnon et odoriferum, atque proceritatis lignum, satis indicat quales oporteat assumi, viros in vices lignorum. Ergo validos et constantes necesse est esse eos qui super alios ordinantur, nec non et longanimes in spe, atque ad superna mentis verticem attolentes, qui et bonum fidei sue et conversationis ubique odorem spargentes, dicere cum Apostolo possint: Christi enim bonus odor sumus Deo in omni loco, *I Cor.* II, 43. Cypressus item, boni æque odoris et imputribilis similiter lignum, incorrupte vite et fidei etiam quemvis de clero debere esse demonstrat, ut merito decori domus ac laquearium ornati deputetur. Scriptum est enim: Domum tuam decet sanctitudo, domine, in longitudinem dierum. » *Psal.* CXII, 5.

Denique Honorius Augustodunensis: *Domus*, inquit, cedrinis et cypressinis tignis ab opificibus edificata, sunt claustra a sanctis Patribus regulis et honestis institutis instructa. *Tigna cedrina* sunt prepositi et abbates sanctimonia redolentes, qui verbo et exemplo alios muniant, et vermes criminum se macerando extinguant. *Laquearia* vero cypressina sunt monachi et omnes religiosi, quorum sanctitatis exempla templum Dei ornant, et aliorum onera orando portant. Et sicut cypressus præcisâ non revirescit, unde et ante fœterum mortuorum solebat portari: ita ipsi nunquam secularia repetunt, et semper quasi præsentem mortem aspiciunt, et in habitaculum Dei coedificari volis et moribus appetunt. Hæc Honorius.

SECUNDUS SENSUS

PARTIALIS,

De Christo et anima sancta.

Tigna cedrina animæ sunt virtutes soli-

da, puta quatuor cardinales, scilicet prudentia, iustitia, temperantia, fortitudo, ait Honorius; item constans puritas et castitas mentis, ait Nysenus. Cedrum enim imputribile commendat æternitatis, teste Plinio. *Laquearia cypressina* sunt externa virtutum decora, ut modestia, verecundia, silentium, omnisque exterior morum compositio et decor, juxta illud Apostoli: « Omnia honeste, et secundum ordinem fiant. » *I Corinth.* XIV, 40; et: « Providemus bona non solum coram Deo, sed etiam coram hominibus. » *II Corinth.* VIII, 21. Maxima vero tignis cedrinis, et laqueariis cypressinis, utpote imputribilibus, notatur virtus constantis in duris et adversis, ac consequenter fortitudinis, patientiæ et perseverantiæ, qua quasi *tigna* duramus, et omnia onera ponderaque imposita sustinemus. Unde Bæda de cypressis: « In eo, inquit, quod medendis apta est corporum passionibus, quod suæ venustate comæ nullo ventorum impulsu deponit, constantiam exprimit, eorumque actionem qui aliorum virtutum ornatus Ecclesiam decorant. » Et S. Ambrosius, *serm.* 4 in *Psal.* CXVIII: « Anima, inquit, corrupti nescit, quæ florentibus membris viget, semper justitiæ cæterarumque virtutum culmina patienti magnanimitate sustentat, et ideo non defluit, neque deficit; quia nihil in ea rimosum est atque remissum, nihil mobile, nihil lubricum, quod vitio sermonis ex eo possit effundi. »

Secundo, *tigna cedrina*, ait Hallgrinus et ex eo Delrio, sunt virtutes et gratiæ, sine quibus non est salus; et hæc, per humilitatem profunde radicibus, crescent ramis in immensum, sunt putredinis nesciæ, ut cedrus. *Laquearia* sunt divisiones administrationum et gratiarum illarum, quæ sunt ad animæ decorem, licet non sint necessarie ad singularum salutem, ut sint prophetiæ, genera linguarum, virtutes, sanitates, discretio spirituum, et similia, quæ si tignis fortiter non inhæreant, ut laquearia laxata facile corruunt; et sint cypressina, quia licet iste gratiæ inferius, quæ proximis exhibentur, debeant diffundi et dilari, semper tamen in eorum tendere debent sursum, et in unum illum tendere, atque coangustari sicut cypressus; quæ vere est una, sicut et unum nobis vere necessarium. Porro, sicut cypressus immunis est a carie, quia, ut ait Vitruvius, lib. II, cap. XII, inest ei amarus quidam sapor, qui eam a carie defendit, et vermiculos abigit qui eam gignunt: sic pariter virtutis et constantiæ causa est penitentia, austeritas et mortificatio, quæ animam in concupiscentias (hæc enim sunt animæ caries et putredo) prolata non sinit. Hinc similia de cedro scribit Dioscorides, lib. I, cap. LXXXVIII, scilicet simili amaritudine illam se a carie, et cadavera a tabe defendere, ideoque illam a nonnullis « mortuorum vitam » appellari. Huc facit illud: « Ubi rigor, ibi vigor. »

Tertio, *tigna* sunt gratia Dei, ejusque variæ

oliva,
primo,
virtutis
cedrina
la.

cedrus,
cedrina
et cypressus
laquearia.

species et modi; *laquearia* sunt nostræ actiones, quibus gratiæ Dei cooperantes illam iisdem quasi ornant, ac præ vicissim longe magis opera ipsa exornant et inaurat, quia ipsa illa reddit supernaturalia, divina, grata Deo, ac meritoria præmii æterni.

Quarto, *tigna* animæ sunt ipsæ ejus potentiæ et vires: ex hisce enim quasi ex tignis ipsa quasi compaginatur et contiguatur; *laquearia* sunt potentiarum animæ virtutes, quæ ipsas ornant et roborant, ut ex iis consurgat domus animæ spiritualis, in qua Christus sponsus velut in thalamo suo requiescat. Audi S. Bernardum, *serm.* 46, qui animæ ita suadet et persuadet: « Templum enim Dei sanctum est, quod estis vos, *I Cor.* III, 17. Curale ergo, fratres, spirituali huic aedificio, quod vos estis, ne forte cum in superiora proficere cœperit, vacillet et corruat, si lignis fortibus non fuerit subnixum et colligatum: curate, inquam, illi *tigna* dare imputribilia et immobilia, timorem videlicet Domini castum, illum qui permanet in sæculum sæculi: patientiam, de qua scriptum est: Quia patientia pauperum non peribit in finem, *Psal.* IX, 19: longanimitatem quoque, quæ sub quovis structure pondere inflexibilis perseverans, in infinita seculi vite beate protenditur, Salvatore loquente in Evangelio: Qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit, *Matth.* X, 22. Magis autem super omnia charitatem, quæ nunquam excidit, quia fortis est, inquit, ut mors dilectio, dura sicut infernus emulatio, *Cant.* XII, 6. Studeat deinde his tignis subternere et alligare *tigna* alia æque pretiosa et pulchra, cui tamen illa ad manum fuerint, in opus laquearium ad decorem domus, sermonem scilicet sapientiæ sive scientiæ, prophetiam, gratiam curationum, interpretationem sermonum, et cætera talia, quæ magis noscuntur sane apta ornati, quam necessaria fore salutis. » Ubi per *tigna* accipit virtutes necessarias ad salutem, per *laquearia* non necessarias, atque

ex utriusque edificandam cuique esse domum mentis asserit.

Anagoge, in celo, tam anima quam corpus omnibus suis viribus, sensibus et membris erit cedrium et cypressinum, id est incorruptibile, æternum, odoratum, gloriosum.

TERTIUS SENSUS

PRINCIPALIS.

De Christo et B. Virgine.

Beata Virgo fuit quasi domus, templum et cedrum cedrinum et cypressinum, in qua habitavit Verbum. Audi Alanum: Domus hæc intelliguntur corpus Christi, et corpus Virginis, *tigna* eorum substantiæ corporum, quæ dicuntur *cedrina*, id est imputribilis. Cedrus enim imputribilis est; sicut enim credimus corpus Christi putredine non esse resolutum: unde legitur, *Psal.* XY, 10: « Non dabis sanctum tuum videre corruptionem: » ita probabile est a corruptione putredinis alienum esse corpus Mariæ. Unde S. Augustinus in *serm.* De Assumpt. Virginis: « Non solum, ait, carnem quam Christus assumpsit, sed etiam carnem de qua assumpsit, credimus esse assumptam in celum. » Unde et in oratione edita legitur: « Nec tamen mortis nexibus deprimi potuit, » etc. Et nisi resurrexerit, quare de ipsa dicitur: « Assumpta est Maria in celum? » « Laquearia nostra cypressina. » Laquearia quæ adherent tignis, significant corporum infirmitates, quæ adheserunt corporibus Christi et Virginis, quæ eleganter cypressina dicuntur, quia cypressus solet adhiberi corporibus quæ comburantur, et mira ab eis fragrantia redditur. Sic infirmitates, quæ ad mortem pertinent, et in Virgine et Christo per patientias, quas in infirmitatibus habuerunt, mirabiliter redolent. Hæc Alanus. Vide quæ de cedro et cypressis dixi, *Ecl.* XXIV, 47, ad illa: « Quasi cedrus exaltata sum in Libano, et quasi cypressus in monte Sion. »

CAPUT SECUNDUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Sponsus laudat sponsam; illa virginis erubescens, laudem reflexit in sponsum. Sponsus ergo, ut modestiæ et pudori ejus consulat, laudem ejus acceptat et confirmat, seseque vocat florem campi, et lilium convallium ac deinde eandem laudem in sponsum liberius, utpote laude sua velatam, derivat. Illa vicissim in laudem et amorem sponsi magis accenditur: quare est hic continuus, alternans et reciprocos amoris sponsus et sponsi dialogus. Versu enim primo et secundo, sponsus se et sponsam dilaudat. Versu tertio, sponsa sponsum deamat, et amore ejus languet, ac deliquium animæ patitur. Versu septimo, sponsus eam excitari velat. Versu octavo, sponsa a sponso saliente instar cervi evocatur ad vernas paradisi amenitates, ac vulpes capere jubetur. Denique versu 16, sponsa se totam sponsi amori tradidit et dedit.

1. Ego flos campi, et lilium convallium. 2. Sicut lilium inter spinas, sic amica mea inter filias. 3. Sicut malus inter ligna sylvarum, sic dilectus meus inter filios. Sub umbra